

2019'4

ISSN 1648-7109

LIETUVOS  
muziejai



57/120

*one eye is enough*

*ay - o '93*



2019 m. birželio 30 d. Mykolo Žilinsko dailės galerija, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus padalinys, minėjo 30-metį. MKČ muziejaus archyvo nuotr.



2019 m. rugsėjo 6 d. Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus pažymėjo 30-metį. VVGŽM archyvo nuotr.



2019 m. rugsėjo 27 d. Trakuose įvyko Lietuvos muziejų kelio projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenų kultūrinė atmintis“ baigiamasis renginys. A. Staniūnaičio nuotr.



2019 m. spalio 18 d. atidaryta paroda, skirta archeologinių tyrimų Kernavėje 40-ties metų sukakčiai. Kernavės archeologinės vietovės muziejaus nuotr.



2019 m. lapkričio 7–10 dienomis Tartu, Estijoje, vykusioje Europos muziejų organizacijų tinklo (NEMO) metinėje 27-ojoje konferencijoje dalyvavo ir LMA atstovai. D. Kamarauskienės nuotr.



2019 m. lapkričio 7 d. Šilutės Hugo Šojaus muziejus šventė 70-metį. Šilutės H. Šojaus archyvo nuotr.



2019 m. lapkričio 22–23 d. LMA jungiami 35 šalies muziejai dalyvavo parodoje „Mokykla 2019“. L. Valužienės nuotr.

ISSN 1648-7109

**LIETUVOS MUZIEJAI**

Eina nuo 2003 metų 4 kartus per metus

**Steigėjas** – Lietuvos muziejų asociacija

### **Redakcinė kolegija**

Raimundas BALZA

Dr. Nelija KOSTINIENĖ

Dr. Jolanta SKURDAUSKIENĖ

Erika STRIŠKIENĖ

Gabrielius SUŽIEDĖLIS

Lolita VALUŽIENĖ

### **Redakcija**

Sigita INČIŪRIENĖ, atsakingoji redaktorė

Rasa AUGUTYTĖ, redaktorė

Lolita VALUŽIENĖ, redaktorė

Kamilė INČIŪRAITĖ, dizainerė

### **Išleido** Lietuvos muziejų asociacija

Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius

Tel./faks. (+370) 5 2790 918

El. p. [lietuvos.muziejai@gmail.com](mailto:lietuvos.muziejai@gmail.com)

[www.museums.lt](http://www.museums.lt)

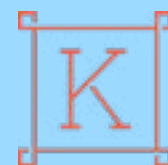
### **Elektroninė leidinio versija**

leidžiama 2019 m. įgyvendinant

Lietuvos kultūros tarybos programos

„Strateginis kultūros organizacijų

finansavimas“ projektą



LIETUVOS  
KULTŪROS  
TARYBA

2019'4

# LIETUVOS muziejai

Turinys

<b>PROBLEMAS, NUOMONĖS</b>	<b>4</b>	Dr. Arūnas Gelūnas	Pradedančiojo muziejininko pasvarstymai muziejų ateities tema
<b>PROGRAMOS, PROJEKTAI</b>	<b>9</b>	Ajida Stančienė	Apie kultūrinį paveldą – per amatus
	<b>11</b>	Janina Stankevičienė	Baigiamasis Lietuvos muziejų kelio 2019 m. renginys
<b>BENDRADARBIAVIMAS</b>	<b>14</b>	Vilija Ulinskytė-Balzienė	Tarptautiniame simpoziume – apie senąsias fotografijos technologijas
	<b>17</b>	Agnė Vitartaitė	Atnaujintos Tauragės krašto muziejaus ekspozicijos
<b>NAUJI MUZIEJAI, EKSPOZICIJOS</b>	<b>20</b>	Eglė Komkaitė	Pamaitink alkaną Fluxus!
	<b>23</b>	Valdovų rūmų informacija	Radvilų giminės istorija ir paveldas
<b>PARODŲ SALĖSE</b>	<b>25</b>	Arminas Šileikis	Parodoje – istorijos ne tik apie batus
	<b>26</b>	Jadvyga Purvaneckienė	Kernavės tyrinėjimams – 40 metų
<b>EDUKACIJA</b>	<b>28</b>	Dr. Nelija Kostinienė	Muziejai parodoje „Mokykla 2019“
<b>RINKINIAI</b>	<b>30</b>	LMA informacija	Muziejų fonduose – naujos vertybės
<b>RESTAURATORIŲ DIRBTUVĖSE</b>	<b>34</b>	Dr. Gabrielė Gudaitienė	Alytaus krašto muziejuje atkuriamas archeologinis šulinys
	<b>37</b>	Daina Kamarauskienė	Ar muziejai išgelbės planetą?
<b>SVETUR</b>	<b>40</b>	Rima Vasaitienė	Sankt Peterburgą sužavėjo Zėnavykų krašto tekstilės lobiai
	<b>42</b>	Indrė Skablauskaitė	Šilutės Hugo Šojaus muziejui – 70
<b>SUKAKTYS</b>	<b>44</b>	Gintarė Kubiliūtė	Istoriją prikeliantis ir saugantis Vilniaus Gaono žydų muziejus
	<b>46</b>	Irmantė Šarakauskienė	Mykolo Žilinsko dailės galerijos 30-metis
<b>NAUJI LEIDINIAI</b>	<b>49</b>		Lietuvos muziejų asociacijos biblioteka

Viršelyje: Ay-O „Vienos akies pakanka“ I „One eye is enough“. 1993. Iš ČDM rinkinio.

# Pradedančiojo muziejininko pasvarstymai muziejų ateities tema

Dr. Arūnas GELŪNAS

Muziejų ateities klausimas neabejotinai labiausiai jaudina pačius muziejininkus ir muziejų steigėjus, taip pat, žinoma, ir kultūros teoretikus, įvairaus pobūdžio vizionierius ir futuristinių scenarijų kūrėjus.

Vis dėlto akivaizdu, kad neregėtai išsiplėtusioje diskusijų apie pokyčius muziejuose erdvėje diskutuoja nepalyginamai platesnis žmonių ratas, įskaitant ir didžiulį būrį „pačių paprasčiausių“ muziejų lankytojų, savo profesijomis su muziejų veikla absoliučiai nesusijusių.

Pagvildenti šią temą ėmiausi bent dėl kelių priežasčių: visų pirma, jos imtis mane paragino mieli kolegos iš Lietuvos muziejų asociacijos. Antra, daugybėje interviu, duotų po to, kai nusišypsojo laimė būti paskirtam naujuoju Lietuvos dailės muziejaus direktoriumi, šis klausimas nuolat iškildavo, ir šia tema jau ne tiek mažai esu viešai pasisakęs. Trečioji priežastis, dėl kurios įdomu ir vertinga viešai pasvarstyti tokia gana efemeriška ir spekuliatyvia tema, yra galimybė pakviesti pokalbio ir gauti vertingą grįžtamąjį ryšį. Lietuvoje grįžtamasis ryšys yra gana reta prabanga, tačiau liautis bandyti – vadinausi, rezignuoti apskritai. Galiausiai, kaip yra sakęs Šekspyras, „naujoko ranka jautresnė“ – tiesiog dar nesu apsispratus su tam tikru nusistovėjusiu muziejininkystės *status quo*, man tai tebėra beveik beribių svaiginančių



Lietuvos dailės muziejaus direktorius dr. Arūnas Gelūnas Vilniaus paveikslų galerijoje prie nuolatinėje ekspozicijoje eksponuojamo Pranciškaus Smuglevičiaus paveikslo „Persų pasiuntiniai pas Etiopų karalių“. XVIII a. pab.–XIX a. pr.

ateities galimybių erdvė. O noras bandyti išvelgti ateitį, nors kiek praskleisti rytojaus miglas visuomet buvo viena didžiųjų žmonių pagundų.

Manau, kad pradėti reikėtų nuo svarbiausio ir radikaliausio klausimo – apie muziejų egzistavimą. Taigi, ar artimoje ateityje muziejaus neištiks mirtis? Toks klausimas nėra ekscentriškas ar labai neįprastas, turint galvoje tai, kad praeityje šalia daugybės kitų „mirčių“ ne kartą postuluota „tapybos mirtis“, „knygos mirtis“ ir netgi „Dievo mirtis“. Kodėl žmonės ir ateityje vis dar norės apsilankyti muziejuje, o ne likti namuose prie kompiuterių ar televizorių ekranų? Ir, jei ir pasiryš palikti namus, kodėl pasuks ne į prekyvietę, restoraną ar į gamtą, o rinksis muziejų? Ar (ir kaip) muziejai žmogui ateityje suteiks prasmės atradimo ir išgyvenimo pojūtį, pramogos, unikalios socializacijos patirtį? Ar galima iš „muziejų nemėgėjo“

muziejuje nesilankančio žmogaus virsti muziejų lankytoju? Jei galima, tai kaip? Į visus šiuos klausimus neįmanoma atsakyti tiksliai, vis dėlto jie niekur nedingsta ir jų aktualumas nesilpnėja. Maža to, manau, kad jų vengimas kaip tik ir gali priartinti muziejaus mirtį, o pastangos ieškoti atsakymų – ją nutolinti.

Paprasčiausias argumentas, leidžiantis gana greitai atremti niūrias abejones dėl muziejų egzistencijos trapumo, yra paprasčiausia statistika. Turtėjančios Azijos ar arabų pasaulio šalys siekia turėti tiek savo kultūrą reprezentuojančius muziejus, tiek garsiausių pasaulio muziejų filialus, turtingos šalys nesiliauja stačiosios naujus muziejus, investavusios į jų plėtrą, turizmo augimas neįsivaizduojamas be muziejų lankymo ir t. t. ir pan.



Nacionalinėje dailės galerijoje 2019 m. atnaujinta nuolatinė XX a. II pusės–XXI a. Lietuvos dailės ekspozicija.

Galiausiai ir visai mūsų panosėje, Vilniuje, ką tik išdygo du sėkmingi privatūs muziejai – MO ir „Tartle“, o ir valstybės muziejai, nors ir lėtai, yra atnaujinami bei plečiami. Vis dėlto tai visiškai nepadeda atsakyti į klausimą, dėl kokių priežasčių lankytojai vis dar renkasi praverti muziejų duris.

Leiskite pasiūlyti kiek ironišką ir labai eksperimentinę, bet muziejų egzistavimo modalumus šiek tiek nusakančią tipologiją. Apie muziejus pabandyčiau kalbėti kaip apie „šventoves“, „universitetus“, „pramogų centrus“ ir „eksperimento bei provokacijos erdves“.

### Muziejus kaip šventovė

Tai – pamatinė muziejaus samprata. Muziejus-šventovė kaupia ir nuo išnykimo saugo *neabejotinas vertybes*, suteikia galimybę prie jų prisiliesti plačiosios visuomenės nariams, užtikrina, kad ir ateities kartos tebeturėtų šią unikalią galimybę. Natūralu, kad muziejaus-šventovės vadovybė ir kuratoriai nemano turį imtis kokių nors papildomų lankytojų pritraukimo būdų –

kurti puikų ekspozijų dizainą ir diegti technologines inovacijas, galvoti apie reklamą, siūlyti papildomas paslaugas (maitinimą, suvenyrus, motinos ir vaiko kambarius, etc.), nes absoliuti vertybė savaime neabejotinai yra geistinas gėris. Lankytojas būtinai ateis susitikti su vertybe, kitaip tiesiog negali būti, nes jis net drąsiausiose svajonėse negali įsivaizduoti kuklioje savo namų aplinkoje atsirasant kažką panašaus į muziejinio eksponato lygio objektą.

Kad ir kaip šiandien muziejininkai būtų įsimylėję savo saugomus eksponatus, vargu ar daug besurastume apie muziejų galvojančių būtent taip. Muziejus tokiam stebuklui prilygo nebent tuomet, kai karalių ir aristokratų rūmai, pilys ir dvarai pravėrė savo duris ir kitoms visuomenės grupėms, leisdamos pasigėrėti sukauptais

kultūros turtais, kokius iki tol jos buvo mačiusios nebent bažnyčioje – kaip „vargšų bibliją“. Modernusis socialinis konfliktas įnešė daug painiavos ir privertė perkainoti vertybes (ko vertas vien masinės daiktų gamybos cunamis!), tad „muziejaus-šventyklos“ misija nebėra tokia neabejotina.



Edukaciją Vytauto Kasiulio dailės muziejuje veda menininkas Rolandas Helmeris.

Aišku tik viena: jei šiuolaikinis (ar ateities) muziejus visiškai išsižadės šio „vertybių išsaugojimo ir pristatymo ateities kartoms“ vaidmens (juk muziejus, be jokios ironijos, yra pati tikriausioji ATMINTIES INSTITUCIJA), jo išlikimo šansai taip pat bus gerokai silpnesni. Svarbiausias iššūkis – KAIP įtikinamai tai padaryti? Kita vertus, tam tikras lakmuso popierėlis, padedantis nustatyti, ar visuomenė myli savo muziejus, ar laiko juos didžia vertybe, yra paprasta statistika, rodanti, kiek patys visuomenės nariai juos remia finansiškai, kiek muziejai turi mecenatų ir bičiulių. Lietuvoje ši statistika yra labai kukli, o tai, svarstant apie ateities perspektyvas, labai optimistiškai nenuiteikia...

### Muziejus kaip universitetas

Prisipažinsiu, kad man, dar neseniai daug jėgų ir laiko skyrusiam pedagogikai ir universitetinio mokslo strategijai, muziejaus kaip universiteto vaidmuo yra

ypač patrauklus. Paklauskime, kaip išmokstama būti muziejaus lankytoju. Lengviausia atsakyti, kad to išmokstama tam tikras vertybes puoselėjančiose šeimose. Ne kartą esu girdėjęs sakant: „į muziejus mane, dar visai vaiką, tempdavosi tėvai; tuomet spyriodavausi, bet dabar esu laiminga, nes muziejų lankymas teikia malonumą, yra kažkas neatsiejamo nuo manęs pačios“. O jei pasisekė kiek mažiau ir šeima muziejų lankymo visai nelaiko vertybe ar tinkamu laisvalaikiu? Tuomet belieka viltis, kad į muziejų nuves mokytoja ar mokytojas, nes suaugusiam žmogui su jau suformuotais sociokultūriniais įpročiais tokį poreikį išsiugdyti yra nepalyginamai sunkiau.

Išsivysčiusių šalių švietimo sistemos yra seniai supratusios, kad muziejus turi milžinišką edukacinį potencialą. Nuolatinis Vakarų Europos ar JAV muziejuose pasitinkantis vaizdas – būrys ant grindų priešais ekspoziciją susėdusių vaikų ir jiems eksponatą gyvai komentuojantis mokytojas. Tarp paveikslo, reprodukuoto kaip mažas paveikslėlis vadovėlio puslapyje, ir paveikslo, didingame paaukuotame rėme besipuikuojančio ant muziejaus sienos, yra esminis skirtumas. Jaunas ir dar visiškai atviras žvilgsnis šį skirtumą fiksuoja itin jautriai, ankstyvosios patirtys ypač stipriai įsirašo į sąmonę – nereikia būti Marceliu Proustu, kad tai suvoktum. Vis dėlto man atrodo, kad šiandieninėje Lietuvos švietimo sistemoje muziejus edukacijai naudojamas ganėtinai sporadiškai ir retai – tai priklauso nuo atskiros mokyklos ir net tam tikro konkretaus mokytojo pasirinkimo. Nėra taisyklės formalųjį švietimą susieti su muziejų ekspozicijų formavimu, neišnaudojama galimybė raiškiai ir įspūdingą pamoką surengti ant muziejaus grindų, vis randama daugybė pasiteisinimų dėl perteklinių iššūkių iš mokyklos į muziejų ir atgal keliaujantiems mokinukams. Viliuosi, kad šioje srityje dar daug galima nuveikti,

nes abipusis muziejaus ir mokyklos ryšys – tai ne tik aukštesnė mokymosi kokybė, bet ir paties muziejaus išlikimo garantas, ištisu kartų pripratimas lankytis muziejuose, juos kūrybingai panaudoti sau pačiam augti.

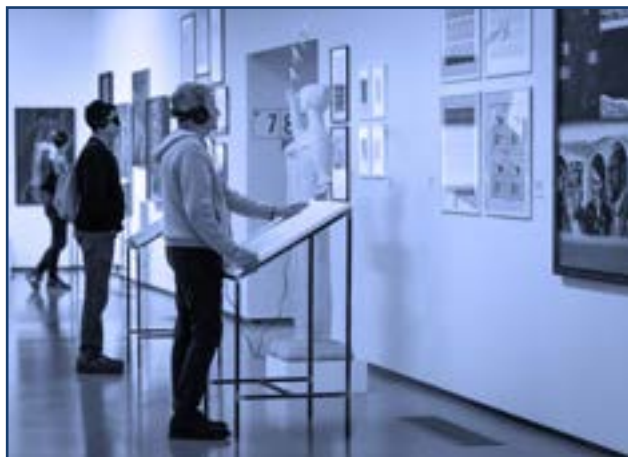
Visiškai nenoriu pasakyti, kad Lietuvos muziejai šiandien yra tobulai pasirengę priimti moksleivius, suvokę savo ugdomąjį potencialą. Priešingai – be retų išimčių, daugelyje muziejų visai nepasirengta mokyti, nepasivarginta parengti patrauklių aiškinamųjų tekstų, o apie interaktyvias mokymo priemones net neverta kalbėti. Režiumuojant reikia pasakyti, kad, jei Lietuvos muziejai artimiausiu metu netaps labiau universitetiški, pasirengę kūrybingai pateikti mokomuosius naratyvus, jų išlikimo perspektyva taps gerokai niūresnė.

### Muziejus kaip pramogų centras

Čia daugelis tikriausiai norėtumėte paklausti: gal jūs, autoriau, juokaujate? Ir taip, ir ne. Mūsų visuomenė yra fundamentaliai vartotojiška, vartojimas vos ne kasdien viešai apibūdinamas kaip visuotinis gėris, tarsi kraujas valstybės arterijose – menksta vartojimas, menksta ekonominė galia, valstybė tampa silpna ir pažeidžiama.

Kad vartojimo džinas („verslumo dvasia“, pasak vienos TV laidos) yra stipriai palietęs muziejus, netrukau įsitikinti šiek tiek pakeičius po kaimynines ar tolimesnes valstybes ir su kolegomis muziejininkais pasikalbėjęs tema „Kokią jūsų biudžeto dalį sudaro valstybės asignavimai?“ Valstybės išlaikomų Lietuvos muziejų biudžetuose ši dalis sudaro, kaip taisyklė, daugiau nei 90 proc. Vakaruose šis procentas yra gerokai mažesnis – svyruoja tarp 60 ir 40 proc., o štai viename Rusijos muziejuje išgirdau, kad jų turimos valstybės lėšos tesudaro 17 proc.! Natūralu klausti, iš kur atsiranda likusi biudžeto dalis. Atsakymų variantų gausa nėra didelė: iš

parduodamų bilietų, iš patalpų nuomos, iš prekybos suvenyrais, iš maitinimo paslaugų, iš rėmėjų paaukotų lėšų. Ir tai beveik viskas, nors patys inovatyviausi muziejai, neabejoju, turi platesnį pajamų spektrą. Teko girdėti, kad kai kuriems JAV muziejams leidžiama biudžetus papildyti iš rinkoje parduodamų savo antraeilės reikšmės eksponatų – žinoma, to Lietuvos muziejams nelinkėčiau.



Aklųjų ir silpnaregių bendruomenei skirta taktilinė paroda „Blind Date“ Nacionalinėje dailės galerijoje.

Ar tai reiškia, kad valstybės vis labiau išsižada prievolės iš biudžeto išlaikyti kultūrą ir švietimą? Sunku pasakyti, bet skaičiai tarsi ir nurodo einant šia kryptimi. Jei muziejai ateityje bus įvardijami kaip tiesiog dar viena „verslo forma“, jų turinys ir funkcijos gali esmingai pakisti.

Taigi klausimas, ar ateities muziejaus veikla privalės turėti pramogos komponentą, beveik beprasmis – akivaizdu, kad taip. Klausimas, kokio pobūdžio ta pramoga ir kokią procentinę dalį (šalia estetinio patitenkinimo, žinių sklaidos, vertybinės orientacijos ugdymo) ji turėtų užimti, yra nepalyginamai keblesnis, ir kiekvieno muziejaus vadovybė jį linkusi atsakyti savaip. Šiuolaikinėje visuomenėje katastrofiškai daugėja streso, tad gal nieko smerktino, jei po estetinio patyrimo ir saviugdos seanso lankytojas tikėtusi muziejuje gauti geros kavos puodelį ir įsigyti tikrai originalų suvenyrą (tu

metu, kai jo mažametis vaikas saugiai užimtas žaidimais ir kūryba mažiesiems skirtoje muziejaus zonoje).



Parodoje „Didžioji gatvė“ Vilniaus paveikslų galerijoje – drauge su mylimais augintiniais.

### Muziejus kaip eksperimento ir provokacijos erdvė

Ši muziejaus funkcija daugeliui gal ir pasirodys mažiausiai akivaizdi ar būtina, tačiau, manyčiau, ji gana natūraliai išplaukia iš muziejaus pasirengimo mokyti. O juk sutiksite, kad mokslo šaknys neretai karčios. Ar muziejus turi rodyti ir pasakoti vien apie tai, kas daugybę kartų patikrinta ir visų sutartinai pripažinta? Tokiam požiūriui nenorėčiau pritarti. Kultūros ir mokslo istorija pilna pavyzdžių, kai „atmestieji akmenys tapo kertiniais“ – ko verta vien šaipymosi iš impresionistų Paryžiaus salonuose istorija? Tad muziejaus ekspozicijų kūrėjai ir parodų kuratoriai neturėtų baimintis tirti naujas temas, pristatyti „nepatogius“ autorius ir daryti tai dar neįprastais būdais. Neskatinu sąmoningai siekti skandalingumo, bet dar žalingiau – stengtis visiems patikti...

Kita vertus, man nepriimtinas techno-radikalų šūkavimas, kad ateityje muziejai virs vien medijų laboratorijomis, o fizinis ekspozicijos erdvė kaip toks, esą, neturys jokios ateities.

Labai smarkiai tuo abejoju, nes nė viename svarbiame pasaulyje (bent jau meno) muziejuje tokių radikalių pokyčių nepastebiu – nuo Luvro ir Orsay iki Miuncheno Senosios pinakotekos ir Kopenhagos Nacionalinės galerijos, nuo Britų muziejaus iki Venecijos Akademijos galerijos. Taip, padaugėjo ekranų ir interaktyvumo, bet jie jokia būdu nėra dominuojantis ekspozicijų dėmuo, tarauja labiau kaip gidai ir mokomoji medžiaga, o ne įrodymai, bylojantys, kad ekraninė patirtis išstumia fizinę. Čia vis prisimenu garsaus kultūros teoretiko Terry Eagletono mintį, jog „meno kūriniai liks trijų dimensijų tol, kol mūsų pačių kūnai išliks trimačiai“.

### Reziumė

Reziumuoti tokią sudėtingą temą sunkiausia, nes muziejų raida yra nesibaigiantis, nuolat kintantis procesas, kurio raidos trajektorijų tiksliai nuspėti tiesiog neįmanoma. Šiame eskiziškame tekste pabandžiau trumpai aptarti sau svarbius muziejų gyvavimo aspektus (daug temų liko visai nepalietų – pavyzdžiui, „muziejai kaip kultūrinės diplomatijos terpės“ ar „muziejai kaip valstybinių švenčių ir programų kontekstai“), kurie ir ateityje, viliuosi, smarkiai prisidės prie to, kad žmogus ras motyvacijos palikti jaukų ir patogų savo būstą, atsiplėšti nuo vis geresnės kokybės ir svaigesniu pramogų turiniu viliojančių ekranų ir ekranėlių, ir praverti muziejaus duris.

Man muziejus yra nesibaigiančio pažinimo džiaugsmo, su niekuo nepalyginamo estetinio malonumo, kokybiškos socializacijos ir bendravimo, skausmingos saviugdos ir aukščiausio lygio pramogos erdvė. Belpa tuo įtikinti ir kitus. Užduotis keblė, bet neabejotinai verta pastangų. ■

G. Grigėnaitės nuotr.



# Apie kultūrinį paveldą – per amatus

Ajida STANČIENĖ

Žemaičių muziejus „Alka“ kartu su partneriais iš Kroatijos, Slovėnijos ir Suomijos dalyvauja bendrame projekte „RECRAFT“ (angl. *Raising awareness of cultural heritage through craft*), kurio tikslas – skatinti kultūrinį paveldą at-rasti per amatus.

Kaip daugiau žmonių sudominti kultūros paveldu, o į edukacines veiklas įtraukti suaugusiuosius, neįgaliuosius? Kaip kultūros paveldą perduoti skatinant domėtis amatais? Atsakymų į panašius klausimus ieško šio Erasmus+ projekto dalyviai. Žemaičių muziejus „Alka“ tokiam tarptautiniame projekte dalyvauja pirmą kartą. Kiti projekto partneriai – Nova Gorica liaudies universitetas (Slovėnija), Jyvaskylä miesto amatų centras (Suomija) ir projektą koordinuojantis Zagrebo viešasis atvirasis universitetas (Kroatija).

## Išpūdžiai iš susitikimo Zagrebe

Jau įvyko trys projekto partnerių susitikimai, kiekvienas iš jų buvo naudingas ir įdomus. Pirmiausiai visi susirinko Kroatijoje, 1907 m. įsteigtaame Zagrebo viešajame atvirajame universitete (POUZ). Tai – nacionalinė suaugusiųjų švietimo įstaiga, kurios veikla remiasi mokymosi visą gyvenimą koncepcija. Didžiausias dėmesys čia skiriamas suaugusiųjų profesiniam mokymui. POUZ siūlo daugiau kaip 300 įvairių programų, daugelis iš jų lavina kūrybiškumą, tarpkultūrines kompetencijas, stiprina socialinius įgūdžius. Taip pat universitete organizuojamos įvairiausios kūrybinės dirbtuvės, vaizduojamojo meno, šokio, muzikos, dramos kursai ir mokymai.

Pirmajame projekto partnerių susiti-



Kūrybinis procesas POUZ Keramikos klasėje.

kime paruoštas klausimynas edukatoriams ir edukacinių veiklų dalyviams. Jo tikslas – išsiaiškinti, kaip atskirose institucijose plėtojamos formalus ir neformalus ugdymo

programos, kaip jos padeda susipažinti su krašto kultūros paveldu, suvokti jo vertę, taip pat sužinoti, kas žmones motyvuoja įsitraukti į edukacines veiklas ir ar jos atitinka žmonių lūkesčius.

Projekto dalyviai turėjo progos apsilankyti POUZ organizuojamose audimo, keramikos, juvelyrinės pamokose. Visus ypač sudomino juvelyrinės kursai, kuriuos baigusiujų kūriniai čia pat eksponuojami, patikusius galima įsigyti.

### Suomiai mokosi siūti tautinius kostiumus

**A**ntrasis projekto dalyvių susitikimas vyko Suomijoje, Jyvaskylä miesto amatų centre. Partneriai dalijosi patirtimi organizuojant suaugusiųjų neformalųjį švietimą. Taip pat buvo pristatyti kiekvienoje partnerių institucijoje vykdytos apklausos rezultatai. Kai kurie iš jų – stebėtinai panašūs. Pavyzdžiui, apie edukacines veiklas skirtingų šalių gyventojai dažniausiai sužino iš pažįstamų ir tik nedaugelis – iš reklaminių skrajučių, spaudos ar internetinių tinklalapių. Dauguma edukacinių veiklų jų dalyviai lieka patenkinti, dažniausiai į muziejų jie ateina pagilinti savo žinių, praleisti laiką kartu su draugais, giminačiais.

Apžiūrėjome Suomijos amatų muziejų, Jyvaskylä miesto suaugusiųjų mokymo centre aplankėme keramikos, rankdarbių ir Suomijos tautinių kostiumų siuvimo klases. Pasak centro direktoriaus, vis labiau populiarėja tautinio kostiumo siuvimo kursai. Susipažinome ir su žuvų odos rauginimo ir apdirbimo procesu, sužinojome, kad iš tokios

odos galima pasigaminti piniginę, auskarus, rankinuką ar net maudymosi kostiumėlį.

### Telšiuose visi tapo edukacinės programos dalyviais

**T**elšiuose, Žemaičių muziejuje „Alka“, vykusiame trečiajame susitikime diskutuota, kaip gerinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo kokybę. Muziejaus darbuotojai dalijosi patirtimi organizuojant edukacines programas Telšiuose. 2010 m. pradėti rengti užsiėmimai moksleiviams, o nuo 2014 m. edukacinė veikla orientuojama ir į suaugusiuosius, specialiųjų poreikių turinčius asmenis.



Projekto dalyviai stebėjo edukacinį užsiėmimą „Piešimas ant stiklo“.

Neįgalieji, socialinę atskirtį patiriantys žmonės dažniausiai renkasi edukacinę programą „Piešimas ant stiklo“, kurią veda stiklo dailininkas V. Paulauskas. Projekto partneriai stebėjo, kaip ši programa vyksta dalyvaujant moksleiviams iš Vilniaus. Antrąją susitikimo dieną svečiai susipažino su unikalia Žemaitijos kaimo ekspozicija, o vėliau patys tapo edukacinės programos „Draugystės juostelė“, kurią vedė edukatorė Salomėja Udovičienė, dalyviais.

Nuo 2018 m. vykstantis projektas „RE-CRAFT“ baigsis 2020 m. ■

A. Stančienės nuotr.

Užutrakio dvaro sodyba, įsikūrusi ant Galvės ežero kranto.

## Baigiamasis Lietuvos muziejų kelio 2019 m. renginys

Janina STANKEVIČIENĖ

**T**rakuose 2019 m. rugsėjo 27 d. įvyko Lietuvos muziejų kelio (LMK) projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ baigiamasis renginys.

**N**acionalinės kultūrinės tapatybės formavimo ir puoselėjimo programos „Tėvynės ieškojimas“ LMK projektas, iškilmingai startavęs 2019 m. gegužės 18-ąją, Tarptautinę muziejų dieną, Šetenuose (Kėdainių raj.), garsaus rašytojo Cz. Miłoszo gimtinėje, apkeliavęs visus Lietuvos regionus, rugsėjo 27-ąją, Pasaulinio turizmo dieną, baigėsi Trakuose.

### Baigiamasis renginys

**T**rakų pilies Didžiojoje menėje vykusiame iškilmingame uždarymo renginyje dalyvavo ne tik gausus būrys visų Lietuvos regionų muziejų darbuotojų, sveikinimo kalbas jame sakė ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos bei projekto organizatorių, socialinių partnerių ir rėmėjų atstovai. Kultūros viceministrė Ingrida Veliutė pasidžiaugė, kad baigiamasis projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ renginys vyksta Pasaulinę turizmo dieną, kuri pradėta minėti lygiai prieš 40 metų ir kurios 2019 m. tema siekia įprasminti turizmą kaip veiklą, kuriančią darbo

vietas ir geresnę ateitį. Pasak prelegentės, tai – tiesioginė nuoroda muziejams, kad jie jau nebėra tik vieta, skirta kaupti ir saugoti istorijos bei kultūros paveldą, o tampa erdve, kurioje neįprastais ir netikėtais rakursais kuriama nauja paveldo samprata, kviečianti į šį procesą įsitraukti jaunimą ir įvairias bendruomenes.

„Šiųmetės temos pradžių pradžia buvo Kauno pilis, stovinti dviejų didžiųjų Lietuvos upių santakoje. Ten galvojome ir tarėmės, kaip visus numatytus objektus, temas ir potemes surišti į vieną visumą. Šiandien projekto baigiamasis renginys vyksta čia, Trakų pilyje, kur vanduo turi ypač svarbią reikšmę visomis projekto prasmėmis, – kalbėjo I. Veliutė. – Džiugu, kad Trakai šiandien rūpinasi susirinkusiais, kad Didžiojoje pilies menėje vyks konferencija, kurioje pasidalysime sukauptomis žiniomis ir įžvalgomis. Ir tai bus ne uždarymas, o naujos, 2020 m. projekto temos startas, pradėsiantis naujų idėjų sklaidos kelią, kurį toliau su polėkiu užsimota susieti su įspūdingais Lietuvos kraštovaizdžiais“.

2019 m. gegužės–rugsėjo mėnesiais vykusiu projektu džiaugėsi ir Lietuvos

muziejų asociacijos (LMA) valdybos pirmininkas, Šiaulių „Aušros“ muziejaus direktorius Raimundas Balza. Jis pabrėžė, kad LMA, jungianti daugiau kaip 100 šalies muziejų, turi ambicingą tikslą – konkrečiais darbais ir prasmingais projektais jungti savo narius bendrai veiklai. „2012 m. pradėjome pirmąjį kelią, o šiandien galime džiaugtis „įsisiūbavusiais“ kelių projektais, kuriuos vykdydami vis daugiau dėmesio skiriame temai ir turiniui kristalizuoti“, – sakė R. Balza.

Pasak LMA vadovo, ypač prasmingas buvo 5-erius metus vykęs LMK ciklas, skirtas Valstybės atkūrimo 100-mečiui. Kalbėdamas apie naująją LMK programą, R. Balza sakė: „Šiandien konferencijoje bus pristatyti rezultatai, pamatysim, ką darėm gerai, ko nepadarėm, o ką dar galime padaryti geriau. Manau, labai prasminga yra tai, jog galime pabūti kartu, aptarti savo darbus ir judėti pirmyn – nauju keliu. Džiaugiuosi, kad mūsų tiek daug, kad turim idėją, kad nepametėm generalinės linijos, kad mus visus jungia muziejų kelio idėja. Manau, kad ateityje jų atsiras daugiau ir dar įvairesnių. Turėsime prie to priprasti ir specializuotis, o Lietuvos kraštovaizdžių ciklas plėtosis, ir jo kokybė priklausys nuo mūsų pačių, čia susirinkusiųjų atsakomybės, aktyvumo ir darbštumo.“

Susirinkusiuosius sėkmingai įgyvendinus projektą sveikino Trakų rajono merė Evieta Rudelienė, Trakų istorijos muziejaus direktorė Alvyga Zmejevskienė.

### Aptarti rezultatai

Uždarymo konferencijoje pristatyti projekto 2019 m. renginių ciklo programos „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ rezultatai, aptartos ir apibendrintos veiklų patirtys.

Konferencijoje perskaityti 6 pranešimai, kuriuose atskirų regionų koordinatoriai apžvelgė LMK renginius savo kuruojamuose

regionuose: Aukštaitijoje vykusius renginius pristatė Jolita Kirkilaitė; Mažojoje Lietuvoje – Liudvika Burzdžiuvienė, Suvalkijoje – Tomas Kukauskas, Dzūkijoje – Daina Pledienė. Su Vidos Kanapkienės parengta renginių Žemaitijoje apžvalga supažindino LMA atsakingoji sekretorė Lolita Valužienė, apie projekto komunikaciją kalbėjo programos komunikacijos koordinatorė Janina Stankevičienė.



Iškilmingas renginio uždarymas vyko Trakų pilyje.

Vykstant programai „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ net 60 muziejų visoje Lietuvoje atvėrė ekspozicijų ir parodų salių duris, rengė edukacines programas, koncertus. Įvyko 126 renginiai: pažintinės ekskursijos, virtualios parodos, plenerai, pilietinės akcijos, teatralizuotos išvykos, pėsčiųjų ir net motociklininkų žygiai.

Renginiuose apsilankė per 40 450 dalyvių – moksleivių, senjorų, studentų, turistų ir poilsiautojų (Aukštaitijoje – 15 757, Žemaitijoje – 3437, Mažojoje Lietuvoje – 5714, Sūduvoje – 2452, Dzūkijoje – 13 083). Daug Lietuvos šeimų savo vasaros atostogų tvarkaraščius papildė Muziejų kelio renginiais ir pramogomis – aplankė Isos slėnį, Ignalinos miestą su jo legendomis, Tauragno ežerą, Baltijos jūrą ir Kuršių marias, dalyvavo renginiuose, skirtuose vandens bei gamtos svarbai menininkų kūryboje ir paprasto žmogaus buityje atskleisti, plaukė baidarėmis, dalyvavo vakaronėse, virė žuviene ant laužo...

Projektas buvo aktyviai viešinamas.

Sukurta nauja Lietuvos muziejų kelio interneto svetainė [www.muziejukelias.lt](http://www.muziejukelias.lt) (autorai – Lietuvos dailės muziejaus LIMIS centro komanda, vad. Danutė Mukienė) sulaukė didelio lankytojų skaičiaus: vykstant projektui 9670 unikalių vartotojų aplankė per 12 tūkst. puslapių. Svetainė tapo svarbiausia ir pastovia projekto renginių viešinimo platforma. Didelę reikšmę informacijos sklaidai turėjo garso ir vaizdo anonsų transliacijos nuolatinio projekto informacinio partnerio LRT eteryje (sukurti 5 vaizdo ir garso anonsai televizijoje transliuoti 154 kartus, radijuje – 184). Projekto renginių programos ir plakatai buvo dalijami muziejuose, turizmo informacijos centruose, kultūros įstaigose bei savivaldybėse visoje Lietuvoje. Informacija apie projekto renginius publikuota spaudoje, viešinama interneto portaluose ir socialiniuose tinkluose: parengti 3 informaciniai pranešimai, 11 naujienlaiškių, įvairiuose žiniasklaidos kanaluose paskelbta per 60 publikacijų.



Muziejininkams surengta iškyla Galvės ežeru.

### Nauja LMK projekto tema

**B**ene svarbiausiu projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ baigiamojo renginio akcentu tapo naujos Nacionalinės kultūrinės tapatybės formavimo ir puoselėjimo 2019–2021 m. programos „Tėvynės ieškojimas“ 2020 m. LMK temos „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų

ir kalvų kultūriniai regionai“ paskelbimas. Lietuvos dailės muziejaus direktoriaus pavaduotojas Vytautas Balčiūnas pristatė būsimojo projekto idėines gaires, aptarė galimas veiklos kryptis, temas aprėptis ir numatė sklaidos galimybes.

Pasak V. Balčiūno, žmogaus santykis su Tėvyne, jos kultūrinio kraštovaizdžiu formuojasi tik tada, jei yra formuojamas, jei to ryšio siekiama sąmoningai, kryptingai, asmeniškai, natūraliai. 2020 m. LMK „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų ir kalvų kultūriniai regionai“ kviečia aktualizuoti tas gamtines erdves, kurios yra įgijusios kultūrinį matmenį. „Tiek baltų kultūroje, tiek krikščionybėje kopimas į kalną, buvimas ant jo yra egzistencinės patirties, kūrybinio įkvėpimo, dvasinio tobulėjimo, vidinio atsinaujinimo, grožio patyrimo matmuo. Tad nuo Gedimino kalno Vilniuje iš pilies bokšto žvelgsime ne tik įprastu, bet ir kultūrinės atminties žvilgsniu – Adomo Mickevičiaus, Maironio, kitų kūrėjų sukurtais vaizdiniais“, – teigė V. Balčiūnas.

Konferencijoje pristatytos 2020 m. LMK įgyvendinimo datos regionuose: Aukštaitijoje – gegužės 18 d.–birželio 28 d., Žemaitijoje – birželio 29 d.–liepos 19 d.), Mažojoje Lietuvoje – liepos 20 d.–rugpjūčio 9 d., Sūduvoje (Suvalkijoje) – rugpjūčio 10 d.–rugpjūčio 30 d., Dzūkijoje – rugpjūčio 31 d.–rugsėjo 27 d.

Pasibaigus konferencijai muziejininkai patys tapo projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: vandenių kultūrinė atmintis“ dalyviais – Galvės ežere plaukė laivais klausydamiesi saksofonininko Jano Maksimovičiaus ir aktorės Gabijos Jaraminaitės atliekamos koncertinės programos, aplankė parodą „Trakų istorinis kraštovaizdis: ežerai ir pilys“, gėrėjosi Užutrakio dvaru ir mėgavosi Čiurlionio kvarteto atliekamais kūriniais. ■

A. Staniūnaičio nuotr.

# Tarptautiniame simpoziume – apie senąsias fotografijos technologijas

Vilija ULINSKYTĖ-BALZIENĖ

Šiaulių „Aušros“ muziejaus padalinys Fotografijos muziejus 2019 m. rugsėjo 4–6 d. Šiauliuose organizavo tarptautinį senųjų fotografijos technologijų simpoziumą, kuriame dalyvavo specialistai iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Suomijos, Italijos ir Ukrainos.

Fotografijos saugomos daugelio Lietuvos ir pasaulio muziejų, archyvų, bibliotekų fonduose. Per 180 metų nuo fotografijos išradimo, ypač XIX a., jos technologija buvo nuolat tobulinama, fotografijos gamybai ieškota naujų medžiagų ir metodų, todėl šiandien iškyta nemažai sunkumų juos identifikuojant ir aprašant, pasirenkant saugojimo ir konservavimo strategijas – trūksta metodinės medžiagos, unifikuotos terminijos, praktinių metodinių

mokymų. Senųjų fotografijos technologijų simpoziumas Fotografijos muziejuje surengtas siekiant suvienyti įvairių sričių specialistus spręsti šias aktualias fotografijos paveldo saugojimo problemas. Numatoma, kad simpoziumas taps tęstiniu renginiu, aktyvia tarpinstitucinio ir tarpsritinio fotografijos specialistų bendradarbiavimo platforma.

Į pirmąjį susitikimą susirinkę fotografijos tyrinėtojai, saugotojai, restauratoriai, fotografai, senųjų fotografijos technikų

Simpoziumo dalyviai. E. Tamošiūno nuotr.



meistrai ir edukatoriai tris dienas gilinasi į įvairius senųjų fotografijos procesų tyrimo, identifikavimo, klasifikavimo, saugojimo, konservavimo, pritaikymo ir populiarinimo klausimus, keitėsi patirtimi ir informacija. Simpoziumo programa buvo sudaryta iš 2 dalių – teorinės konferencijos ir dirbtuvių.

Konferencijoje aptarta senųjų fotografijos procesų tyrimo problematika (Gintas Kavoliūnas, Radosław Brzozowski), pristatyta senųjų fotografijos procesų interpretacijos patirtis Lietuvos dailės muziejaus Nacionalinės dailės galerijos edukacinėje veikloje (Daiva Banikonienė, Povilas Šnaras).



Vyko seminaras apie fotografijos technikas. J. Klietkutės nuotr.

apie XIX–XX a. fotografijos medžiagas ir procesus vedė Turino universiteto profesorė, privataus senųjų fotografijų restauravimo ir konservavimo centro Romoje įkūrėja dr. Sandra Maria Petrillo. Seminaro dalyviai turėjo išskirtinę galimybę susipažinti su vienos žymiausių pasaulyje Italijos fotografijos konservavimo mokyklos patirtimi identifikuojant ir saugant senąsias fotografijos technologijas.

Fotografijos muziejaus fotografas Edvardas Tamošiūnas kūrybinėse dirbtuvėse supažindino su XX a. pradžioje piktorialistų naudota meninės fotografijos technika – bromoiliumi. Dirbtuvių dalyviai muziejaus laboratorijoje nuosekliai atkūrė bromoilio



Dr. Sandra Maria Petrillo vedė seminarą apie fotografijos technikas. J. Klietkutės nuotr.

Taip pat konferencijoje įvairiais aspektais pristatyti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus (pranešėja Vaida Sirvydaitė-Rakutienė), Šiaulių „Aušros“ muziejaus Fotografijos muziejaus (Vilija Ulinskytė-Balzienė), Suomijos fotografijos muziejaus (Laura Sallas) bei Rygos istorijos ir laivininkystės muziejaus (Lauma Lanceniece) fotografijų rinkiniai, pasidalyta senųjų fotografijų konservavimo patirtimi Šiaulių „Aušros“ muziejaus ir Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centruose (Vita Andrulienė, Žydrė Petrauskaitė, Vilma Šileikienė, Eglė Piščikaitė).

Dviejų dienų teorinį-praktinį seminarą



Patirtimi dalijosi senosios fotografijos specialistai. E. Tamošiūno nuotr.



Bromoilio dirbtuvėse. J. Klietkutės nuotr.

gamybos procesą: ant nespalvoto fotopopieriaus atspausdinta nuotrauka merkiama į skystį, kuris išbalina užfiksuotą vaizdą ir sustandindamas emulsiją suformuoja vaizdą atkartojantį reljefą. Tada užtepus litografinių dažų ir presuojant vaizdas perkeliamas ant popieriaus, ir taip gaunamas bromoilio perkėlimo (angl. bromoil transfer) technika atliktas atspaudas. Simpoziumo dalyviai išvydo šia technika atliktų XX a. pradžios originaliųjų atspaudų, saugomų Fotografijos muziejaus rinkiniuose.

Svečias iš Lenkijos, fotografijos mokyklos „Trójmiejska Szkoła Fotografii“ įkūrėjas, vadovas ir dėstytojas, Lenkijos fotomenininkų sąjungos narys, senųjų fotografijos procesų meistras Radosławas Brzozowski surengė vienos iš pirmųjų fotografijos technologijų –

albumino dirbtuves. Albumino atspaudams naudojamas baltymas ir sidabro chloridas, šia technologija sukurtos fotografijos išsiskiria ypatingu vaizdo gyliu ir kokybe. Albumino atspaudų gausu Lietuvos muziejų rinkiniuose, tai buvo vienas iš labiausiai XIX a. vid.–XX a. pr. paplitusių fotografijos metodų.

Vykstant simpoziumui Fotografijos muziejaus galerijoje atidaryta Gintauto Trimako ir Vytauto Razmos pinhole fotografijos paroda – fotodialogas „DUBLIAI“. Tai V. Razmos studijoje 2009 m. spalį prasidėjęs ir 15 mėnesių trukęs dviejų autorių fotopokalbis.



Bromoilio dirbtuves vedė Edvardas Tamošiūnas. J. Klietkutės nuotr.

G. Trimakas „užduodavo klausimą“, nustatydamas fotografuoti V. Razmos sukonstruotą 4x5 colio pinhole kamerą, o V. Razma, su ta pačia kamera fotografuodamas į kitoje kasetės pusėje esančią plokštelę, iš karto į ją „atsakydavo“ – taip atsirado autorių sukurti diptikai, kurie parodos ekspozicijoje sumontuoti į nenutrūkstamą vaizdinį fotopasakojimą. Fotografijos muziejuje pirmą kartą eksponuotas visas projektas. 2020 m. bus išleistas simpoziumo metodinis leidinys, kuris bus prieinamas ir simpoziumo interneto svetainėje [www.photosymposium.lt/](http://www.photosymposium.lt/). ■



Albumino dirbtuvėms vadovavo Radosławas Brzozowski. E. Tamošiūno nuotr.



# Atnaujintos Tauragės krašto muziejaus ekspozicijos

Agnė VITARTAITĖ

**T**auragės vizitinė kortelė – pilis. Jos bokštai, pastatai, erdvės – praeities liudininkai, išlikę ne kartą niokotame mieste. Čia įsikūręs Tauragės krašto muziejus „Santaka“.

**B**veik trejus metus pilyje virė muziejaus modernizavimo ir pilies rūsiu atnaujinimo darbai, finansuoti ES struktūrinių fondų ir Tauragės rajono savivaldybės lėšomis. Šį rudenį, pasitikdamas 30-metį, muziejus atvėrė atnaujintas istorijos, etnografijos, gamtos ekspozicijas ir „Amžių bokštą“.

Projekto įgyvendinimas sutelkė įvairių sričių specialistus: muziejininkus, projektuotojus, dizainerius, statybininkus, inžinierius, istorikus, baldininkus, IT specialistus ir kt. Jų bendro darbo rezultatas – muziejuje įrengtos dinamiškos, nuolat keičiamos ekspozicijos, interaktyvios erdvės pritaikytos įvairiems renginiams, edukacinėms veikloms organizuoti, vaizdo ir garso terapijai. Atsinaujinusiame muziejuje lankytojai aktyviai įtraukiami į pažinimo procesą, daug informacijos pateikiama pasitelkiant išmaniąsias technologijas.

## Išradinga gamtos ekspozicija

**G**amtos ekspozicijoje pristatoma krašto gamtos įvairovė. Salėje įrengti du dideli akvariumai su žuvimis, o įtaisytuose ekranuose galima stebėti, ką šiuo metu įvairiuose pasaulio gamtos parkuose veikia gyvūnai – šie vaizdai matomi ten įrengtų kamerų dėka. Norinčiųjų pailsėti laukia poilsio erdvė po nuolat žaliuojančiu tikru medžiu, kurio lapai apdoroti specialiomis medžiagomis, todėl yra apsaugoti nuo

puvimo, trupėjimo.

Norintiems patikrinti savo žinias apie paukščius parengta interaktyvi viktorina „Pažink savo krašto paukščius“. Atsakius į klausimus, gautus rezultatus galima išsaugoti ir palyginti su kitų žaidėjų rezultatais. Viktorinos klausimai periodiškai keičiami. Gamtos ekspozicija labai mėgstama lankytojų, ypač noriai čia lankosi vaikai, dažnai visa mokyklos klasė ateina pasiklausti pasakojimų apie gyvūnus, čia vedamos ir biolog-



jos pamokos.

Muziejaus lankytojams paruoštos planšetės, kuriose įdiegta virtualiojo audiogido programėlė, tad lankytojai gali savarankiškai apžiūrinėti eksponatus, gauti apie juos papildomos informacijos, peržiūrėti nuotraukas, vaizdo įrašus, pasiklausyti garso įrašų ir diktorius pasakojimų. Netrukus planšetėje bus galima matyti ir papildytos realybės scenas, žaisti interaktyvius etnografinius ir istorinius žaidimus.

### Interaktyvus istorijos pristatymas

**A**ntrajame pagrindinio korpuso aukšte lankytojai susipažįsta su įdomiausiais Tauragės istorijos etapais nuo neatmenamų laikų iki pat Sąjūdžio susikūrimo. Nuoseklus istorinis pasakojimas nukelia į krašto priešistorę, kai dabartinio miesto vietoje stūksojo šventi miškai, driekėsi skalvių ir žemaičių medžioklės plotai, kuriuose ganėsi taurai. Lankytojai nustebės išvydę vertingus eksponatus iš tų laikų, kai Tauragės dvarą valdė Radvilos, Šemetos ir Prūsijos valdovai.

Su Tauragės krašto istorija galima susipažinti ne tik apžiūrint senovinius eksponatus, bet ir žaidžiant virtualius žaidimus, dalyvaujant viktorinose. Lankytojų taip pat

laukia dëlionės, kolonos su įdomiais faktais, įrengtas modernus skaidrių stalas – pasirinkus šių dienų nuotrauką galima pamatyti, kaip ta pati vietovė atrodė anksčiau. Yra ir senovinis radijas, kuris prisiartinus pradeda groti tarpukario įrašus.

### Patraukli etnografijos ekspozicija

**M**odernių sprendimų, veiklų netrūksta ir etnografijos ekspozicijoje. Netikėtą įspūdį sukelia kontrastas tarp čia įrengtų juodosios ir baltosios salių. Juodojoje salėje atskleistas senojo liaudies meno ir tautodailininkų kūrinių grožis. Ekspozicijoje pristatomi muziejuje saugomi senojo liaudies meno pavyzdžiai – Augustino Potockio, Jono Danausko, Prano Šaulio ir nežinomų dievdirbių sukurtos šventųjų skulptūrėlės. Viena seniausių – Nukryžiuotasis, rastas Tauragės Švč. Trejybės katalikų bažnyčios palėpėje.

Baltojoje salėje atskleidžiamas lino kelias nuo lino sėklos iki pagaminto drabužio, įrengta vitrina, kurioje demonstruojami Tauragės krašto tautiniai drabužiai, akį traukia tradicinių audinių margumynai. Įrengtas ir interaktyvus stalas, kur lankytojų laukia

Tauragės pilis, kurioje yra įsikūręs Tauragės krašto muziejus „Santaka“.

iššūkis – skirtingų Lietuvos regionų gyventojus reikia aprengti tam kraštui būdingais



– kultūros paveldo objektas, atidengta daug rastų autentiškų detalių – originalus grindinys, nišos, skliautai. Rūsio patalpos pritaikytos reprezentacinėms reikmėms ir sąlyginai vadinamos Kultūrinių derybų, Deklaracijų ir Diplomatinės menėmis. Visose menėse sukurtas ampyro stiliaus interjeras. Taip pat čia panaudota Lietuvoje itin reta šešėlių teatro technologija, sujungianti kompiuterinius vaizdus ir išpjaustytas dekoracijas, primenančias keliaujančius miniatiūrinius lėlių teatrus, kurie buvo itin populiarūs XX a. pr. Europoje.

tautiniais kostiumais.

Paprastai muziejų fondai lankytojams būna užverti. Atnaujinant Tauragės muziejų rastas sprendimas – įrengta stiklo siena, leidžianti matyti už jos saugomus fondo eksponatus. Lankytojams tapo atviros ir muziejaus restauratoriaus dirbtuvės, dabar jie gali pamatyti, kaip daiktas tampa eksponatu.

---

### „Amžių bokštas“

---

Itin modernūs sprendimai pasitelkti pertvarkant vieną iš keturių bokštų, kuris vienintelis turi rūšį. Čia įrengtas „Amžių bokštas“. Instaliacija „Dingusi Tauragė“ rūsyje atkuria karų niokotos ir naikintos Tauragės atmosferą. Pirmajame aukšte, transliuojant vaizdą 360 laipsnių, apžvelgiama Tauragės istorija nuo miesto atsiradimo ištakų iki šių dienų. Antrajame aukšte skambančių sutartinių žavesys ir baltiški ženklai, beribės erdvės pojūtis verčia atsipalaiduoti ir apmastyti viską, kas apsilankius muziejuje buvo patirta.

---

### Pilies menės

---

Tuo metu, kai vyko muziejaus modernizavimo darbai, buvo atnaujinamas ir Tauragės pilies rūšys. Kadangi tai



Nedidelėje buvusio rūšio patalpoje įrengtas „Paslapčių kambarys“ – užsidėjus virtualios realybės akinius, jo erdvė prisipildo magijos: balsas ausinėse pasiūlo leisti į kelionę po kai kuriuos Tauragės istorinius objektus, o žvilgsnį pritraukia apšviesta tūrinė fototeka su daugybe miniatiūrinių istorinių nuotraukų.

Šiandien Tauragės pilies menės yra ne tik kultūrinių patirčių vieta, čia organizuojamos ir edukacinės veiklos, privatūs renginiai. ■

Muziejaus ekspozicijų fragmentai.  
J. Petkevičiaus nuotr.

# Pamaitink alkaną Fluxus!

Eglė KOMKAITĖ

**N**iekam nežinomas Kaune Ngimęs Jurgis M., atsidūręs Vakaruose, tapo Džordžu (George), o vėliau jo dėka atsirado Fluxus.

Jurgis Mačiūnas gimė Aleksandro Mačiūno, Berlyne studijavusio architekto ir inžinieriaus, ir Leokadijos Mačiūnienės, iš Rusijos kilusios Lietuvos nacionalinėje operoje vaidinusios šokėjos, šeimoje. 1944 m. šeima išvyksta į Vokietiją, o 1948 m. emigruoja į JAV, apsigyvena Longailende, Niujorke. 1949–1952 m. Jurgis studijuoja meną, grafiką ir architektūrą Cooperio sąjungos meno mokykloje Niujorke, 1952–1954 m. – architektūrą ir muzikologiją Carnegie technologijos institute Pitsburge. 1961 m. pakeičia savo vardą į George po politinio ginčo su kovingąja antikomunistine lietuvių bendrijos Niujorke vadovų taryba, kuri atsisako leisti Mačiūnui naudotis jų sale avangardo kūrinių repeticioms.

1962 m. Mačiūnas inicijuoja Fluxus grupę ir pirmuosius Fluxus festivalius Europoje. 1975 m. prasideda konfliktas su Niujorko valstijos generaliniu įgaliotiniu dėl „Fluxus kooperatyvų statybos projekto“ legalumo. Jurgis praranda akį ir kenčia nuo kitų ilgalaikių kūno sužeidimų po to, kai jį dėl tariamai nesumokėtų skolų už „Fluxhouse“ projektą užpuola pasamdyti mafijos smogikai. 1978 m. jam nustatomas kasos ir kepenų vėžys. Ankstyvą vasarį jis veda poetę Billie Hutching. Vasario 25 d. Jean'o Dupuy ir Olgos Adorno galerijoje So Ho rajone švenčiamos Fluxus vestuvės. Gegužės 9 d. Mačiūnas miršta Bostono universitetinėje ligoninėje.



Gegužės 11 d. „Fresh Pond“ krematoriume Queensrajone Niujorke vyksta budėjimas prie pašarvotojo ir kremacijos ceremonija. Gegužės 13 d. Niujorke surengiamos Mačiūno Fluxus laidotuvės. Liepos 7 d. Diuseldorfe Josephas Beuysas ir Namas June Paikas atlieka kūrinių „In Memoriam George Maciunas“.

Lietuvių kilmės menininkai Jolanta (Garolytė) Janavičienė (g. 1929) ir Jurgis Janavičius (1926–2012) 1998 m. Viliuje surengė akciją J. Mačiūnui atminti „Fluxus laivynas Vilnelėje“, o Kaune – akciją „Mačiau Mačiūną“, butų (Parodos g. 1 ir Gedimino g. 45), kur gyveno Mačiūnų šeima, languose įkeldami Mačiūno portretus. 1999 m. vasario 16 d. Kauno paveikslų galerijoje atidarytas Jurgio Mačiūno Fluxus kabinetas. 2001 ir 2002 m. galeriją aplankė J. Mačiūno bendražygiai AY-O ir Takako Saito.

---

## Pamaitink alkaną Fluxus!

---

**A**tnaujintas Jurgio Mačiūno Fluxus kabinetas atidarytas 2019 m. rugsėjo 6 d. Atidarymo dieną už įėjimą į kabinetą reikėjo mokėti – atsinešti bet kokią maisto konservų dėžutę. Tai sumanyta dėl svarbios priežasties. 1960 m. Jurgiui Mačiūnui į gal-

vą buvo šovęs biznio planas – jis Europos konservų gamintojams išsiuntinėjo laiškus prašydamas, kad jie atsiųstų savo gaminių pavyzdžių, o jis žadėjo juos pasiūlyti Amerikos rinkai. Iš Europos plaukė J. Mačiūnui skirti konservai – prancūzai siūlė *pâté de foie*, sovietai atsiuntė „repčaty luk“... Tačiau europiniai konservai amerikiečiams nerūpėjo, tad Mačiūno sandėliukas liko užverstas skardinėmis. Tiesa, tai nenuėjo veltui – neturėdami nei pinigų, nei duonos, Adolfas ir Jonas Mekai mielai naudojosi Jurgio vaišingumu – patys valgė ir vaišino draugus, kurie stebėjosi prabangiais *pâté de foie*.

Į atidarymą neatsinešusiems konservų buvo išrašyti skolos rašteliai, „skolą“ buvo galima gražinti vėliau. Prieš šv. Kalėdas surinkti konservai padovanoti „Maisto bankui“.

### Ay-O ir Takako Saito kūriniai

Atnaujintą ekspoziciją pradeda J. Mačiūno bendražygio Ay-O (Takao Iijima, g. 1931) šilkografijos kūriniai. Autorius meno pasaulyje žinomas kaip „vaivorykštės žmogus“, nes savo kūrinuose naudoja vaivorykštinę gradaciją – viename atspaude gali būti net iki 200 spalvos gradacijų.

Ay-O prie Fluxus judėjimo prisijungė 1961 m., pirmąjį „vaivorykštinių hepeningą“ atliko 1964 m. garsiojoje koncertų salėje „Carnegie Hall“ Niujorke. Taip pat ekspozuojamas jo „Pirštų dėžutės rinkinys | Finger box kit“. Pirmasis toks rinkinys buvo sukurtas 1964 m. Niujorke. Vėliau pasirodė daugiau ir skirtingų versijų taktilinių dėžučių, vokų ir net „Vaivorykštinių kambarys“, skirtas žiūrėti ir liesti. 2001 m. menininkas Saulius Valius garsųjį japonų menininką pakvietė į Lietuvą. Jis Kaune surengė parodą, įrengė ir padovanavo instaliaciją „Juodoji skylė“, kuri yra galerijos hole. Pirmoji tokia instaliacija buvo įrengta Mercer g. Niujorke 1991 m.

Takako Saito (g. 1929) gyveno Niujorke,

kartu su J. Mačiūnu ji kūrė įvairiausias šachmatų versijas: garso, kvapų, skysčių, šlifutu- vų, prieskonių... 2002 m. menininkė Kaune surengė didžiulę personalinę parodą, pristatydama įvairiausias „parduotuvėles“ („Takako Saito Shops“). Galerijoje įrengė ir jai padovanavo dvi instaliacijas: „Takako Saito You + Me Shop“ ir „Manomano Theatre“. (*Mano- mano* – nieko nereiškiantis žodis, menininkė tiesiog transformavo angliško žodžio *money* skambesį ir maloniai nustebino sužinojusi, kad lietuvių kalboje yra žodis „mano“).

### Jurgio Mačiūno darbų kolekcija

Jurgis Mačiūnas (1931–1978) ne tik vadovavo Fluxus judėjimui, kūrė koncepcijas, bet ir pats apipavidalino didžiąją dalį Fluxus leidinių, prižiūrėjo visus leidybos bei platinimo darbus. Mačiūnas vienintelis galėjo pasakyti, kas yra Fluxus, o kas – ne.

Kabinete ekspozuojamas labai įdomus kūrinys – laikrodžių ciferblatų maketai. Nors Mačiūnas buvo užrašęs, kad atstumo ciferblatas yra jo darbas, jis neįtikėtinai panašus į Perio Kirkeby ciferblatą, o 360 laipsnių ciferblatas, kurį Mačiūnas priskyrė Kirkeby, autorystė ginčijama, nes Robertas Wattsas teigia, kad tai jo kūrinys.

Darbas „Miloso Veneros prijuostė“ iš pradžių buvo bendras J. Mačiūno ir R. Wattso projektas, bet galiausiai Mačiūnas priskyrė jį tik sau. Prijuostė turėjo būti gaminama ir parduodama didiesiems alaus gamintojams, tačiau ir šis J. Mačiūno „biznio“ planas nepavyko.

„Flux Paper Events“ (Flux popieriaus renginiai) – išskirtinis kūrinys, nes tai vienas iš nedaugelio Fluxus daiktų, kurie buvo pagaminti ne pačių fluksininkų leidybinės tarybos (Fluxus Editorial Council), o kito leidėjo – „Armin Hundertmark“ leidyklos. „Fluxus įsilaužimo rinkinys“ yra su persuktais raktais – jie neveikia.

## Kiti garsūs vardai

**M**ieko (Chieko) Shiomi (g. 1938) – menininkė ir kompozitorė. Kūrė „Erdvines poemas“ („Spatial Poems“) ir kitus Fluxus objektus. 1975 m. išleido visų 9 „Erdvinių poemų“ rinkinį, kuris eksponuojamas kabinete, kaip ir drauge su Mačiūnu paruoštas Fluxus atlasas, skirtas „Erdvinei poemai Nr. 2“.

Yoko Ono (g. 1933), dailininkė, muzikė, taikos aktyvistė. Kabinete eksponuojama jos knyga „Greipfrutas“. Pirmoji knygos versija pasirodė 1964 m. kaip dailininko knyga, įkvėpta G. Brechto kūrybos. Ekspozicijoje – antrojo, 1970 m. leidimo egzempliorius. Knygoje per 150 instrukcijų, paremtų „renginių partitūromis“ (angl. *event scores*).

Johnas Lenonas (John Lennon, 1940–1980), grupės „Beatles“ narys. Kabinete eksponuojamas labai retas leidinys – „Londono dienoraštis“, 1969 m. išleistas paties J. Lenono.



George'as Brechtas (George Brecht, 1926–2008) – menininkas, kompozitorius, profesionalus chemikas. Nuo pat pradžių žavėjosi J. Mačiūno idėjomis ir buvo vienas svarbiausių Fluxus grupėje. Paprastai Fluxus įvykių partitūros būdavo kolektyvinės, tačiau G. Brechto kortelių dėžutės buvo išleistos atskiru leidimu. Kabinete galima apžiūrėti keletą menininko kortelių. Taip pat čia eksponuojamas kortų žaidimas: vienoje jų

pusėje vietoj vertę nurodančių paveikslėlių yra piešiniai, kitoje – autoriaus pakaušio plaukai, užfiksuoti J. Mačiūno darytoje fotografijoje.

Jonas Mekas (1922–2019) – Amerikos avangardinio filmo tėvas, rašytojas, poetas, J. Mačiūno bendražygis. Jis pats Fluxus veikloje nedalyvavo, tačiau kūrė filmus apie šio judėjimo įvykius ir dalyvius. Eksponuojami J. Mačiūno apipavidalintos J. Meko knygos, filmų archyvui „Film Makers Cinematheque“ jo kurto dizaino pavyzdžiai, taip pat eksponuojamas Meko laiškas, kuriame kviečiama dalyvauti Fluxus pašto meno akcijoje. Nemažai kūrinių J. Mekas kabinetui padovanojo.

Kabinete galima susipažinti ir su daugelio kitų Fluxus menininkų darbais. Eksponuojami Beno Vautjė (Ben Vautier, g. 1935) kurti plakatai, kortelės, Philipo Cornerio (Philip Corner, g. 1933) kūrinys „Fluxus pikniko padėkliukas“, kurį kabinetui dovanavo Geoffrey Hendricksas (Geoffrey Hendricks, 1931–2018) 1999 m. surengtos pašto meno akcijos proga. Kiti kabinete pristatomų darbų autoriai: Johnas Chickas (John Chick, ?), Josephas Beusys (Joseph Beuys, 1921–1986), Namas June Paikas (Nam June Paik, 1932–2006), Larry Milleris (Larry Miller, g. 1944), Paulas Sharitsas (Paul Sharits, 1943–1993), Jamesas Riddle'as (James Riddle, g. 1933), Robertas Filliou (Robert Filliou, 1926–1987).

Fluxus kabineto ekspoziciją papildė ir lietuvių autorių, Fluxus idėjų palaikytojų, Kęstučio Grigaliūno, Redo Diržio ir kitų autorių kūriniai.

Atnaujinta ekspozicija įrengta siekiant rūpintis tvaraus muziejaus idėja ir principais – kabinete panaudota ankstesnių muziejaus ekspozicijų įranga, pritaikant ją naujoms reikmėms. ■

Atnaujinto Jurgio Mačiūno Fluxus kabineto atidarymo akimirkos.  
 ČDM archyvo nuotr.

# Radvilų giminės istorija ir paveldas

**N**acionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai 2019 m. spalio 10 d. pakvietė į tarptautinę parodą „RADVILOS. Kunigaikščių istorija ir paveldas“.

**R**adviloms skirtos parodos idėja kilo prieš keletą metų. 2015 m. Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų muziejuje buvo surengta didžiulė mokslinė konferencija, skirta kunigaikščiams Radviloms, jų įvairiapusei veiklai ir paveldo klodams pristatyti. 2018 m. Valdovų rūmai kartu su Varšuvoje gyvenančiu kunigaikščiu Motiejumi Radvila ėmėsi iniciatyvos rengti išsamią Radvilų giminei skirtą parodą.

Nuo XV a. iki pat XVIII a. pabaigos kunigaikščiai Radvilos, nors ir konkuruodami su kitomis Lietuvos didikų giminėmis, dažnai esmingai lemdavo Lietuvos valstybės ir visuomenės raidos procesus, neretai buvo faktiškieji Lietuvos valdovai, kartais kompensuodami ir didžiojo kunigaikščio valdžios vakuumą. Todėl monumentalioji tarptautinė paroda „Radvilos. Kunigaikščių istorija ir paveldas“ tapo ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijai bei paveldui skirta paroda, kurioje pristatyti žymiausios, įtakingiausios didikų giminės bei iškiliausių jos atstovų praeities ir veiklos ženklai, nuopelnai, išsaugoti jų materialūs paliudijimai.

Vilniaus vaivados ir LDK didžiojo etmono Jonušo Radvilos buožė – turkais papuoštas kariuomenės vado simbolis. Turkija, XVII a. Kunigaikščio Motiejaus Radvilos kolekcija.



Lietuvos didžiojo maršalkos ir Vilniaus vaivados kunigaikščio Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio, pasipuošusio šarvais ir Šventojo Kapo ordino riterio atributais, miniatiūrinis portretas. XVII a. pradžia. Varšuvos karališkoji pilis-muziejus.

Išskirtinę kunigaikščių Radvilų vietą ir įvairiapusę veiklą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje bei nuopelnus liudijantys materialūs paveldo relikvai dėl nepalankių istorinių aplinkybių nėra kompaktiškai saugomi vienoje ar keliose vietose – jie plačiai išblaškyti po Europą ir pasaulį (pvz., šarvų esama netgi Niujorke). Dalis Radvilų vertybių yra itin senos, todėl sunkiai ir retai transportuojamos. Dėl to ne visos išlikusios įspūdingiausios kunigaikščių Radvilų relikvijos galėjo atkelti į parodą Vilniuje, bet svarbiausios jų pristatytos parodos stenduose ir kataloge.

Kita vertus, kunigaikščių Radvilų paveldas yra toks gausus, kad atrenkant galimus eksponatus buvo reikalinga nemaža selekcija. Vis vien parodoje pristatyta per 350 eksponatų,



Boguslavo Radvilos, Lietuvos vėliavininko, Abiejų Tautų Respublikos pasiuntinio, Lietuvos didžiojo arklininko, generolo, Prūsijos vietininko, vieno iš 1655 m. Kėdainių sutarties iniciatorių, portretas. Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

surinktų iš bemaž 40 atminties institucijų (muziejų, bibliotekų, archyvų), bažnyčių, vienuolynų ir privačių kolekcijų, esančių 7 pasaulio valstybėse – Lietuvoje, Lenkijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Šventojoje Žemėje (Jeruzalėje).

Radviloms skirta paroda penkiose salėse ir keliose jas jungiančiose erdvėse užėmė daugiau nei 700 kv. m plotą. Tipologine prasme parodos eksponatai labai įvairūs: portretai, kiti tapybos kūriniai, dokumentai, senieji leidiniai, grafikos darbai, žemėlapiai, gobelenai, kiti tekstilės kūriniai, aprangos elementai, auksakalystės ir kiti juvelyrikos dirbiniai, medaliai, ginklai, šarvai, stiklo dirbiniai, spaudai, skulptūros ir kiti kūriniai iš akmens, keramikos dirbiniai, bažnytiniai reikmenys, kitos su Radvilų gimine siejamos relikvijos.

Iš Lietuvos institucijų daugiausiai ir įspūdingiausių vertybių parodai paskolino

Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Lietuvos valstybės istorijos archyvas, Bažnytinio paveldo muziejus, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinis muziejus. Parodoje pristatomi ir Valdovų rūmų muziejuje saugomi su Radvilomis susiję eksponatai.

Iš užsienio institucijų daugiausiai ir pačių įspūdingiausių eksponatų parodai paskolino Lenkijos paveldo institucijos – Varšuvos nacionalinis muziejus, Varšuvos karališkoji pilis, Krokuvos Vavelio karališkoji pilis, Vyriausiasis senųjų aktų archyvas Varšuvoje. Ypač pabrėžtina, kad vienas gausiausių rinkinių, kurį sudaro meno vertybės ir šeimos relikvijos, į parodą atkeliavo iš privačios Varšuvoje gyvenančio aktyvaus Lietuvos ir Lenkijos bei kitų kaimyninių kraštų bendradarbiavimo skatintojo, kolekcininko, mecenato kunigaikščio Motiejaus Radvilos, kuris 2019 m. buvo apdovanotas Lietuvos valstybės ordinu, kolekcijos.

#### Valdovų rūmų informacija



Lenkijos karalienės ir Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Barbaros Radvilaitės portretas. Lukas Kranachas jaunesnysis (Lucas Cranach der Jüngere), apie 1553–1556. Krokuvos nacionalinis muziejus, Kunigaikščių Čartoriskių fondas.



# Parodoje – istorijos ne tik apie batus

Arminas ŠILEIKIS

Lietuvos nacionalinis muziejus (LNM) kartu su Gdansko archeologijos muziejumi spalio 16 d. pakvietė į tarptautinę parodą „200 batų – 700 metų“.



Kairės kojos pusbatis. XVII a. I p.

Ar kada pagalvojote, kad mūsų istoriją gali papasakoti... batai? Batai, kuriuos avime, saugome, kuriais patys puikuojamės ar dovanojame kitiems? Ką jie pasako apie mus ir apie anksčiau gyvenusius žmones, jų darbus, nuostatas ir pomėgius, tuometę politiką?

Vilniaus gynybinės sienos bastėjoje atidaryta paroda atskleidė, ką XII–XVIII a. avėjo miesto aukštuomenė ir eiliniai gyventojai, kokios buvo avalynės mados, iš kur jos atėjo, kas madai darė įtaką. Kiekvienas eksponatas pasakojo apie to meto Gdansko, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Kernavės gyventojų įpročius ir pomėgius, statusą, jų išgyventus sunkius laikus ir patirtas meilės istorijas.

Parodoje pristatant batsiuvio amatą ir jo evoliuciją eksponuoti autentiški įrankiai ir batų rekonstrukcijos. Taip pat parodyti vaikiškos avalynės pavyzdžiai, kurie kasinėjimų metu aptinkami ypač retai.

„Per unikalius archeologinius radinius papasakojome penkių skirtingų miestų ir jų gyventojų septynių šimtų metų istoriją,

Vaikiškas kairės kojos auliukinis su batraiščiu. XIV a. I p.



kurioje avalynė tapo liudininku to, kaip keitėsi laikmečiai, technologijos, žmonių savimonė ir požiūris į kasdienį kiekvieno šandien dėvimą apavą“

– parodos idėją apibūdino LNM archeologas Valdas Steponaitis.

Parodos lankytojai galėjo apžiūrėti ir pačiupinėti pagal tikrus archeologinius radinius atkurtos avalynės rekonstrukcijas, o specialių edukacinių užsiėmimų metu rekonstruotą avalynę buvo galima net ir pasimatuoti.

„200 batų – 700 metų“ – didžiausia ir pirmoji tarptautinė archeologinės avalynės paroda Lietuvoje, o jos pagrindu tapo vertingiausi archeologiniai radiniai iš LNM ir Gdansko archeologijos muziejaus. LNM radiniai – ankstyviausia vilniečių avalynė – specialiai šiai parodai atrinkti, restauruoti ir pirmą kartą eksponuoti.

Parodą „200 batų – 700 metų“ finansavo Lietuvos kultūros taryba. Parodos partneriai: Vilniaus miesto savivaldybė, UAB „Media Traffic“, „Salamander“, „Caffeine“, eksponatus skolino Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Kernavės archeologinės vietovės muziejus, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus. ■

K. Stoškaus nuotr.

Pušnų pora. XIV a. II p.





Žemutinio Kernavės miesto (XIII–XIV a.) Pajautos slėnyje archeologiniai tyrinėjimai 1995 m. Tyrimų vadovas A. Luchtanas. KAVM archyvo nuotr.

## Kernavės tyrinėjimams – 40 metų

**T**arptautinės archeologijos dienos išvakarėse, spalio 18 d., Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijoje atidaryta paroda, skirta archeologinių tyrimų Kernavėje 40-ties metų sukakčiai.

**K**ernavė – labiausiai ištirta archeologinė vietovė rytų Baltijos regione. Archeologiniai tyrinėjimai čia vyko lygiai 4 dešimtmečius (1979–2019 m.), jie tęsiasi ir šiandien. Per šį laiką Kernavėje ir artimiausiose apylinkėse ištirtas 18 700 kv. m dydžio plotas, prilygstantis 2,5 futbolo aikštėms. Tiesa, tai nesudaro net 1 proc. Kernavės kultūrinio rezervato (194,4 ha) teritorijos.

Iki profesionalių archeologinių tyrimų pradžios apie archeologinį Kernavės paveldą buvo žinoma tik tiek, kad čia yra 4 piliakalniai. Šiandien Kernavės archeologinėje vietovėje saugoma 16 visą priešistorės laikotarpį ir istorinius laikus reprezentuojančių archeologinių vertybių. Muziejaus rinki-

niuose jau sukaupta per 28000 archeologinių radinių.

Siekiant apsaugoti archeologų aptiktas archeologines vertybes buvo įsteigtas Valstybinis Kernavės kultūrinis rezervatas, o čia esantys archeologinio paveldo objektai dabar sudaro Kernavės archeologinę vietovę. Šiandien Kernavė kaip ilgos apgyvendinimo trukmės vieta svarbi viso Baltijos regiono priešistorėi pažinti. Tai, kad 2004 m. Kernavės archeologinė vietovė įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, yra didžiausias archeologų čia atliktų darbų įvertinimas.

Lietuvos archeologijos pradininkai Kernavė susidomėjo dar XIX a. pirmojoje

pusėje ir viduryje. Pirmuosius mėgėjiškus ir nedokumentuotus kasinėjimus Kernavėje ir jos apylinkėse atliko broliai E. ir K. Tiškevičiai (E. ir K. Tyszkiewicz), V. Kondratovičius-Sirokomlė (W. Kondratowicz-Sirokomla) ir A. Plateris (A. Plater). Vis dėlto mažos apimties kasinėjimai Aukuro kalno ir Mindaugo sosto piliakalniuose neatnešė laukiamų sensacingų rezultatų. Tik po šimtmečio, 1979 m., Vilniaus universiteto (VU) archeologams pradėjus sistemingus mokslinius tyrinėjimus, palaipsniui atskleistos unikalios šios vietovės vertės.

Svarbiausias vaidmuo ir atsakomybė už kasinėjimus ir jų dokumentavimą tenka tyrimų vadovams. Per 4 dešimtmečius archeologiniams tyrimams vadovavo archeologai Pranas Kulikauskas, Regina Volkaitė-Kulikauskienė, Aleksiejus Luchtanas, Vytautas Ušinskas, Adolfas Jankauskas, Gintautas Karnatka, Algis Kuzmickas, Gintautas Vėlius, Dalia Vaičiūnienė, Dovilė Baltramiejūnaitė, Rokas Vengalis. Kernavėje archeologinių tyrimų praktiką atliko daugiau kaip 1200 VU studentų, tyrimuose taip pat dalyvavo Stokholmo, Varšuvos, Krokuvos, Torūnės universitetų studentija.

Tiriant Kernavės archeologinę vietovę



1979 m. liepos 2 diena. Pirmų Kernavės tyrimų Mindaugo Sosto piliakalnyje pradžia. Tyrimų vadovas Pranas Kulikauskas. A. Luchtano nuotr.

visada buvo stengiamasi taikyti įvairius tikslųjų ir gamtos mokslų metodus. Jau nuo sovietmečio žvalgant paminklus ir nustatant jų teritorijas būdavo atliekami magnetiniai ir seisminiai tyrimai. Bene pirmą kartą Lietuvos archeologinių tyrimų istorijoje nuo 2002 m. Kernavėje pradėta taikyti žymiai pažangesnė objektų fiksavimo koordinacių sistemoje metodika naudojant geodezinį prietaisą – elektroninį tacheometrą. Nuo 2010 m. intensyviai taikomi minėti geofizikiniai paminklų tyrimo ir paieškos metodai. Įvairių laikotarpių objektus tiksliau datuoti padeda šiandien turimos kelios dešimtys radioaktyviosios anglies <sup>14</sup>C metodu datuotų mėginių datos.

Kernavės archeologinės vietovės muziejaus (KAVM) nuolatinė ekspozicija yra skirta tyrimų rezultatams interpretuoti ir pateikti, tad parodoje jos rengėjai nusprendė nedubliuoti nuolatinės ekspozicijos informacijos, o pristatyti tyrėjus ir mažiau žinomus tyrimų procesus, eksponuodami fotografijas, spaudos ir vaizdo įrašus. ■

#### *Kernavės archeologinės vietovės muziejaus informacija*

Kernavės tyrėjai Algis Kuzmickas, Aleksiejus Luchtanas, Gintautas Vėlius, Dalia Vaičiūnienė ir Rokas Vengalis parodos atidarymo metu. KAVM archyvo nuotr.



# Muziejai parodoje „Mokykla 2019“

Dr. Nelija KOSTINIENĖ

**L**ietuvos muziejų asociacijos (LMA) jungiami šalies muziejai Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“ vykusios parodos „Mokykla 2019“ lankytojus kvietė muziejus apkeliauti su Kultūros pasu.

**L**ietuvos mokyklos Kultūros paso paslauga naudojasi jau antrus metus. Bendrame šios paslaugos pakete yra patvirtinta per 2000 edukacinių renginių, kuriuos organizuoja įvairios kultūros ir mokslo įstaigos. Tokioje gausybėje pasiūlymų lengva pasiklysti ir moksleiviams, ir mokytojams, todėl Lietuvos muziejai mokyklų bendruomenėms ištiesė pagalbos ranką.



## Kultūros paso paslaugos

**L**ietuvos muziejai yra sukaupę daug prasmingos edukacinių programų organizavimo patirties, tad į Kultūros paso pa-

slaugų formavimo procesą aktyviai įsijungė nuo pat pirmojo etapo. Per dvejus metus paraiškas Kultūros paso ekspertų komisijai vertinti pateikė 110 valstybinių ir privačių





tencijas gilinti pasitelkus muziejuose saugomas vertybes.

Balandžio mėnesį muziejams buvo išsiųstas kvietimas teikti paraiškas, gautas paraiškas ekspertavo Ugdymo plėtotės centro (dabar – Nacionalinė švietimo agentūra) darbuotojų komisija. Konkurso būdu atrinkta 10 muziejų – mokomųjų paketų rengėjų, kurie formavo virtualių pamokų turinį. Kartu su pasirinktomis mokyklų bendruomenėmis buvo ieškoma kul-

muziejų bei jų padalinių. Iki 2019 m. rugsėjo mėnesio Kultūros paso paslauga pasinaudojo ir muziejuose apsilankė 57 179 mokiniai.

Parodoje „Mokykla 2019“ veikusio LMA stende prisistačiusių muziejų tikslas – mokyklų bendruomenėms patraukliai ir suprantamai pristatyti Kultūros paso programoje dalyvaujančius Lietuvos muziejus ir pačias populiariausias edukacines programas. Parodoje apsilankiusius moksleivius ir mokytojus dvi dienas 35 Lietuvos muziejų atstovai kvietė susitikti individualiai, gilintis į edukacinių programų turinį, tikslus, aiškintis sudominusio edukacinio užsiėmimo veiklų subtilybes. Džiugino platus teritorinis ir veiklų spektras – parodos lankytojų laukė visų Lietuvos regionų muziejų atstovai.

LMA veikas parodoje „Mokykla 2019“ finansavo Lietuvos kultūros taryba.

### Atrask savo kraštą muziejuje

Kultūrinėje parodos programoje „Mažoji klasė“ pristatyta LMA Švietimo sekcijos kuriama virtuali edukacinių programų / pamokų platforma „Atrask savo kraštą muziejuje“. Ji skirta nuotoliniam mokymuisi ir mokiniams suteikia galimybę bendrojo ugdymo metu įgyjamas kompe-

tūrinio paveldo prieigos, siekiant mokinius ir mokyklos bendruomenes kūrybiškai suartinti su kultūrinio paveldo saugotojais – muziejininkais.

Virtualių edukacinių programų platforma startavo 2019 m. pabaigoje internetinėje svetainėje [www.muziejuedukacija.lt](http://www.muziejuedukacija.lt). Pirmajame etape ją sudaro 10 pamokų 7–11 klasių mokiniams, parengtų atsižvelgiant į Bendrųjų ugdymo programų turinį ir integruojant keletą mokomųjų dalykų. ■



Lietuvos muziejai savo paslaugas pristatė parodoje „Mokykla 2019“. R. Augutytės ir L. Valužienės nuotr.

# Muziejų fonduose – naujos vertybės

**L**ietuvos muziejai 2019 m. savo fondus papildė unikaliais eksponatais.

## Lietuvos nacionalinis muziejus

Kasmet įvairiais keliais (atliekant archeologinius tyrimus, tikslines ekspedicijas ir išvykas, gaunant dovanų bei perkant antikvarinėje rinkoje), muziejus įsigyja apie 15–20 tūkst. muziejinių vertybių. 2019 m., gavus dalinį Lietuvos kultūros tarybos finansavimą (39 700 eurų), muziejaus kaupiami Lietuvos istorijos ir kultūros paveldo rinkiniai pasipildė 496 autentiškomis, unikaliomis ir retomis muziejinėmis vertybėmis.

Viena iš jų – Jurbarko rajone rastas unikalus baltų ginkluotės pavyzdys – XII–XIV a. kalavijas. Etninės kultūros rinkinius praturtino XIX a. antros pusės nežinomo Žemaitijos dievdirbio sukurta išraiškinga Šv. Jono Nepomuko skulptūra ir itin reto siužeto XIX a. pab.–XX a. pr. paveikslas „Kristaus laidojimas“. Taip pat įsigytas tautodailininko, respublikinių liaudies meno parodų laureato Stepono Kamino penkių skulptūrų ciklas „Jėzaus gyvenimas“, kuriame atsispindi sąsajos su liaudies meno tradicijomis ir autoriaus kūrybinė individualybė.

Muziejaus faleristikos rinkinį papildė dailininko Beno Narbuto sukurti medaliai, skirti Vasario 16-osios Akto signatarams: Aleksandrui Stulginskiui, Vladui Mironui, Pranui Dovydaičiui ir Antanui Smetonai,



Dviašmenis kalavijas su rombo formos buožele.  
Lietuva, XII–XIV a. Geležis, sidabras.  
A. Blažio nuotr.

bei daugelio proginių monetų autoriaus Giedriaus Paulauskio sukurta ir tik aštuonių vienetų tiražu nukaldinta auksinė plaketė pirmiesiems Lietuvos prezidentams Antanui Smetonai, Aleksandrui Stulginskiui ir Kaziiui Griniui pagerbti.

Muziejaus ikonografijos rinkiniai pasipildė gausia, beveik 500 vnt. Pirmojo pasaulinio karo fotografijų kolekcija – užfiksuotais Vokietijos kariuomenės žygio per Lietuvą vaizdais. Kartografijos rinkinius praturtino Lorentzo Segebadeno 1629 m. išleisto žemėlapiu Prussiae 1863 m. devynių dalių faksimilė, kurios nėra nė vienoje Lietuvos atminties institucijoje, senosios raštijos rinkinius – XVIII a. Vilniaus universiteto profesoriaus jėzuito Žygimanto Liauksmino Lietuvoje išleistas pirmasis muzikos vadovėlis lotynų kalba (1742) ir XVII a. Prūsijos istoriko Christophoro Hartknocho knyga „Respublica Polonica, duobus libris...“ (1687), skirta Lenkijos ir Lietuvos istorijai.

## Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus

Vykdydamas Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamus muziejinių vertybių įsigijimo projektus, muziejus eksponatams įsigyti 2019 m. gavo 101 800 eurų ir savo rinkinius papildė vertingais meno kūriniais. Siekdamas įgyvendinti pagrindinį muziejaus tikslą – vienoje vietoje sukaupti ir pristatyti visuomenei visą išlikusį M. K. Čiurlionio kūrybinį palikimą, įgijo du mažai žinomi M. K. Čiurlionio darbus jūros tematika.

Muziejaus grafikos rinkinį praturtino tarykario menininko Mstislavo Dobužinskio iliustracijos knygelei „Linksmoji abėcėlė“. Vaizduojamosios dailės rinkinį papildė Eugenijaus Kulviečio (1883–1959) 3-ojo de-

Stasio  
Eidrigėvičiaus  
darbas  
iš parodos  
„Hommage À  
Čiurlionis“.



šimtmečio darbas „Baravykai“, Kazimiero Alchimavičiaus (1840–1916) 1914 m. sukurtas eskizas „Birutė“, Eugenijaus Varkulevičiaus-Varkalio 1983 m. darbas „Kelias“.

Siekiant formuoti Kauno dailininkų šiuolaikinio meno kolekcijas iš pastarųjų metų įsimintiniausių parodų įsigyti šiuolaikinio meno kūriniai: Evaldo Puzos bronzinė skulptūra „Su meile“ (2018 m.), du Stasio Eidrigėvičiaus darbai iš 2019 m. parodos „Hommage À Čiurlionis“, du Audronės Petrašiūnaitės sukurti kilimai ir šeši grafikos kūriniai, keletas Jūratės Stauskaitės darbų.

Muziejus labai dėkingas savo rėmėjams, institucijoms ir pavieniams asmenims, muziejui skiriantiems paramą ir dovanojantiems muziejines vertybes. Šiais metais muziejų pasiekė įspūdinga dovana – net 87 Vidos Krištolaitytės (1939–2017), didžiąją savo gyvenimo dalį gyvenusios ir kūrusios Amerikoje, tapybos darbus padovanojo jos artimieji, gyvenantys JAV.

Dar viena vertinga dovana – po Dogu Bankovo (Gøranas Andreas Ohldieckas) parodos A. Žmuidzinaičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje „Esu tas priešas, kurį tu, mano drauge, nužudei“, autorius muziejui padovanojo visus joje eksponuotus kūrinius.

### Lietuvos liaudies buities muziejus

Net 548 nauji eksponatai 2019 m. papildė Lietuvos liaudies buities muziejaus fondus. Įgyta daiktų – baldų,

indų, fotonuotraukų, kurie priklausė Antano ir Apolonijos Mačiulių šeimai, gyvenusiai Steigviliuose (Pakruojo r.). Iš šios šeimos buvo įgyta ir į muziejų 1969 m. perkelta klėtis, kuri stovi Klojimo teatro zonoje.

XX a. I pusės eksponatais papildytas staliaus įrankių ir darbo priemonių rinkinys. Nemažai to paties laikotarpio bažnytinės tekstilės (kamžų, altoriaus užtiesalų ir kt.) muziejui dovanojo kunigas, buvęs Rumšiškių Šv. arkangelo Mykolo parapijos klebonas Kazys Gražulis. Įgyti ir du senoviniai kubilai audiniams laikyti (kraitkubiliai), pagaminti iš vientiso medžio kamieno – vienos rumšiškietės kraičio baldai. Juose vėliau laikė grūdus.

Beveik 100 eksponatų padovanojo buvusios Kauno „Žiburio“ pagrindinės mokyklos mokytoja, kraštotyros muziejaus įkūrėja Almonė Miliauskienė. Muziejus savo fonduose dar neturėjo suglaudžiamos kėdės, kurią tarpukaryje atostogautojai veždavosi prie jūros. Planuojama ją eksponuoti Miestelyje įrengtoje mokytojo buto ekspozicijoje.

Iš buvusio Lietuvos Žemės ūkio akademijos profesoriaus, biologo Juozo Petraičio šeimos buvo įgyta indų, tarpukaryje leistų leidinių, taip pat sąsiuvinų, kuriuose žymėtos kasdienės namų ūkio išlaidos.



Suglaudžiama kėdė. LLBM archyvo nuotr.

## Žemaičių muziejus „Alka“

Žemaičių muziejuje „Alka“ 2019 m. pradžioje Lietuvos kultūros tarybai pateikė projektą „Savitų, autentiškų mažosios plastikos kūrinių įsigijimas muziejaus ekspozicijų papildymui“. Gautas finansavimas leido užtikrinti tvarų muziejaus numizmatikos kolekcijos kaupimo procesą. Įsigyti 9 keturių profesionalių mažosios plastikos kūrėjų darbai, žymintys svarbius Lietuvos, Žemaitijos, Telšių krašto istorijos įvykius, asmenybes. Savo originalumu, savita kūrybine technika, autentiškomis medžiagomis išsiskiria profesorius Romualdas Inčirauskas medalių ciklas „Kunigaikščiai Oginskiai“. Šį ciklą sudarantys 3 medaliai – „Kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis. 1765–1833“, „Kunigaikštis Irenėjus Kleopas Oginskis. 1808–1863“ ir „Kunigaikštis Bogdanas Oginskis. 1848–1909“ – skirti senos LDK didikų giminės atstovams, pasižymėjusiems Lietuvoje diegiant progresyvias naujoves, taip pat muzikiniame, ūkiniame gyvenime.



Medalių ciklas „Kunigaikščiai Oginskiai“. Romualdas Inčirauskas. 2018 m.

Reljefus derindamas su skulptūrinėmis formomis, taikomosios dailės objektais, architektūros elementais, R. Inčirauskas suformavo naujos rūšies medalius. Dviejuose įsigytuose medaliuose panaudotos autentiškos plytos iš buvusio Rietavo dvaro griuvėsių.

Žemaitijos dvarų paveldui įamžinti svarbūs ir Petro Barono kūriniai „Juzefas Perkovskis 1896–1940“ (dvipusis) ir „Aleks-

sandras de Šuazelis-Gufje 1821–1896“. Tai bajoriškos kilmės asmenybės, pasižymėjusios grafikos, žemaičių liaudies dailės studijų, fotografijos srityse. Dar vienas P. Barono dvipusis medalis „Chaimas Kaplanskis 1860–1935“ dedikuotas pirmajam Telšių fotografui, reikšmingos žydų diasporos atstovui.

Ne mažiau svarbūs ir kiti kūriniai – Gedimino Žuklio mažosios plastikos darbas „Akto signatarai“, Skaistės Jūratės Žilienės dvipusiai medaliai „Karo aviacijos viršininkas, generolas, inžinierius Antanas Gustaitis 1889–1941“ ir „Karo lakūnas, vyr. leitenantas, inžinierius Jurgis Dobkevičius 1900–1926“, sukurti „Lituanicos“ skrydžio 85-mečio proga.

## Vilniaus Gaono žydų muziejus

Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus rinkinius 2019 m. papildė per 2 400 eksponatų. Dauguma eksponatų muziejui dovanoti – tai liudija Lietuvoje besiformuojančią mecenatystės tradiciją. Antai JAV gyvenantys Jehošuos Kovarskio artimieji – sūnėnas ir dukterėčia muziejui padovanojo 29 didelio formato dailininko paveikslus.

Jehošua Kovarskis gimė 1907 m. Vilniuje. 1924 m. septyniolikmetis jaunuolis išvyko į Palestiną, mokėsi Becalelio dailės mokykloje Jeruzalėje. Persikėlęs į Tel Avivą dirbo scenografu Hebrajų teatre ir net svajojo tapti aktoriumi. 1928 m. grįžo į Vilnių, tačiau po trejų metų jį suviliojo Paryžius. Dailininkas blaškėsi tarp Prancūzijos ir Palestinos, o įkūrus Izraelio valstybę apsistojo Cfato mieste. 1951 m. emigravo į JAV. Mirė 1967 m. Los Andžele. Idėjinei ir emocinei raiškai dailininkas pasirinko abstrakcionizmą, tačiau visiškai neatsisakė figūrinio vaizdavimo. Jo kūrybai būdinga ryški surrelizmo filosofija, stiprūs romantikos ir misticizmo elementai.

Vilniaus Didžiosios sinagogos atminimui skirtą kolekciją papildė dailininko Karlo Fridmano 1946 m. sukurti piešiniai, dalyje



Samuelis Bakas.  
Grįžimas į  
pirmapradiškumą.  
P. Račiūno  
nuotr.  
Iš VVGŽM  
rinkinio.



kurių įamžinta po Antrojo pasaulinio karo nukentėjusi Vilniaus Didžioji sinagoga. Visi K. Fridmano piešiniai šiemet restauruoti Lietuvos kultūros tarybos skirtomis lėšomis.

2019 m. pavasarį muziejus dovanų gavo 50 garsaus Lietuvos žydų tapytojo Samuelio Bako kūrybinių. Nors paveikslus muziejui dovanoja pats menininkas, jų atkeliavimas į Lietuvą iš JAV tapo įmanomas tik dosnaus anonimino mecenato dėka. Samuelis Bakas gimė Vilniuje 1933 m. ir stebuklingai išgyveno Holokaustą kaip išgelbėtas žydų vaikas. JAV, Bostone, gyvenantis dailininkas tęsia savo kūrybinį kelią, kasdien prie molberto praleisdamas bent 7–8 valandas.

Muziejaus Archeologijos rinkinį papildė Vilniaus Didžiosios sinagogos tyrinėtojų rasta XVIII a. memorialinė plokštė. Užrašė ant jos minimas rabiną, kuris 1786 metais iškeleliavo į Šventąją Žemę. Jo šeimos nariai fundavo šios plokštės pagaminimą ir dovanoją ją Vilniaus Didžiajai sinagogai.

### Kauno IX forto muziejus

**K**auno IX forto muziejus fondus papildė daugiau kaip 450 eksponatų, kurių didžiąją dalį sudaro fotografijos. Tęsdamas kryptingą rinkinių formavimo praktiką, muziejus turtino Pirmojo pasaulinio karo fotografijų kolekciją. Įspūdingiausi eksponatai įsigyti už Lietuvos kultūros tarybos skirtas lėšas.

Muziejus iš privataus asmens už 5400 eurų sumą nupirko 83 nuotraukų rinkinį. Nuotraukose užfiksuotas Vokietijos imperi-

jos kariuomenės žygis per dabartinės Lietuvos teritoriją Pirmojo pasaulinio karo metu. Šios fotografijos taps itin vertingu šaltiniu tiriant Vokietijos imperijos lauko fortifikacijos ypatumus Lietuvos teritorijoje, infrastruktūros pokyčius, karių ir vietos gyventojų santykius, karių laidojimo tradicijas.

Lituanistikai šios fotografijos yra svarbios tuo, kad jose atsispindi Pirmojo pasaulinio karo veiksmai dabartinės Lietuvos teritorijoje – Kauno, Vilniaus, Šiaulių, Marijampolės, Švenčionių, Skaudvilės ir Turmanto apylinkėse. Puikios kokybės fotografijose galima matyti ir Lietuvos valstiečių buitines detales – tai didina jų vertę antropologiniu ir etnologiniu aspektu. Taip pat nuotraukos gali padėti tirti kai kurių Lietuvos miestų, dvarų, bažnyčių architektūrą, tiltų (tarp jų – Lyduvėnų), kelių statybą ir tuo metu naudotą techniką.

Būtina akcentuoti tai, kad visos įsigytos vertybės yra tik fotografijos (ne atvirlaiškiai, kurių tiražas galėjo būti gan didelis), o neigytvai iki šių dienų greičiausiai nėra išlikę. Tikėtina, jog įsigytų fotografijų analogų nėra nė vienoje kitoje pasaulio atminties institucijoje ar privačioje kolekcijoje, o tai didina jų memorialinę vertę. Užrašai fotografijų reverse ir / ar averse leidžia tiksliai nustatyti fotografavimo vietą ir laiką – tai atskleidžia karo eigą Lietuvos teritorijoje. ■

*LMA informacija*

Karo belaisvių stovyklos virtuvė Turmante, Zarasų r., 1917 m. Kauno IX forto muziejaus rinkinio nuotr.



# Alytaus krašto muziejuje atkuriamas archeologinis šulinys iš Pamerkių

Dr. Gabrielė GUDAITIENĖ

**J**au po kelerių metų Alytaus krašto muziejaus ekspozicijoje bus galima išvysti Varėnos rajone rastą restauruotą archeologinį šulinį.

**D**ar 2018 m. rudenį geologas profesorius Gediminas Motuza-Matuzevičius archeologams pranešė, kad Merkio atodangoje ties Pamerkių kaimu (Varėnos r.), dar vadinamoje „Baltulio kalnu“, galimai atsidengė archeologinis medinis objektas. Bematant buvo suorganizuota žvalgomųjų tyrimų ekspedicija, kurios metu nuspręsta metalo detektoriumi žvalgyti atodangoje matomą galimai kultūrinį senovės gyvenvietės sluoksnį, gręžti geologinius gręžinius ir kasinėti atsidengusį medinį objektą.

Anksčiau šią net 7 metrų aukščio atodangą tyrinėję geologai buvo nustatę, kaip ji susiformavo, kada susiklostė atskiri jos sluoksniai. Senieji kaimo gyventojai liudijo kadaise čia matę kyšančių medinių konstrukcijų liekanų. Pastaraisiais metais atodangą nuolat stebėjęs G. Motuza-Matuzevičius po smėliu palaidoto dirvožemio sluoksnyje, kuris turėtų sietis su žmogaus ūkine veikla, buvo radęs XII–XV a. keramikos ir nuo ugnies kaitros skilusių akmenų.

Per visą daugiau nei 100 metrų atodangos plotį nusidriekusiame dirvožemio sluoksnyje, kuris slūgso po vėjo supustyto smėlio storyme, metalinių radinių aptikti detektoriumi nepavyko. Medinė konstrukcija buvo kasinėjama neįprastu būdu – atkasant objektus iš šono, o ne iš viršaus žemyn. Virš kasinėjimų vietos „kabėjo“ bet kuriuo metu galinti nūvirsti pušis, kurios šaknynas buvo dviem trečdaliais išplautas, o žemiau, iki

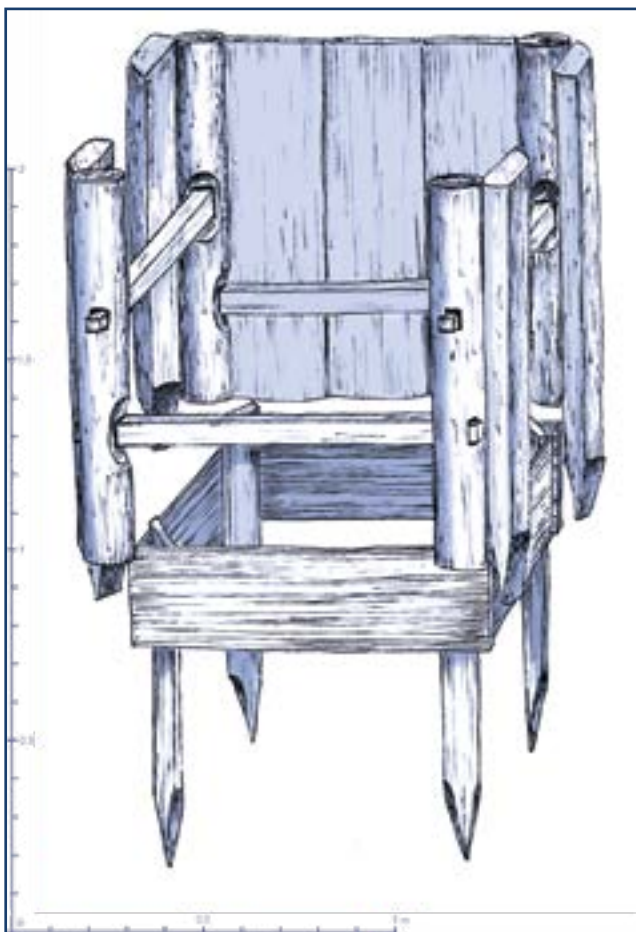


Medinės konstrukcijos atradėjas geologas prof. Gediminas Motuza-Matuzevičius. G. Gudaitienės nuotr.

pat Merkio upės, driekėsi status atodangos smėlio šlaitas. Smėlis iš viršutinės atodangos dalies nuolat slinko ir byrėjo žemyn ant kaskamo objekto. Dirbti gana skubotai teko ne tik dėl nuolat gresiančios griūties, bet ir dėl to, kad vos atidengtos medinės konstrukcijos detalės iš karto imdavo nykti, jau po paros ar dviejų mediena išsausėdavo ir supleišėda-

vo. Dėl tos pačios priežasties nebuvo galima atidengti visos medinės konstrukcijos, teko ją tirti atskirais nedideliais segmentais ir iškart dokumentuoti, fotografuoti. Medinės konstrukcijos detalės buvo išiminėjamos netrukus po atidengimo, gerai išlikę mediniai kuolai ir lentos buvo bematant merkami į antiseptinius tirpalus. Tyrėjai paėmė daug medienos ir grunto mėginių, kad vėliau galėtų atlikti datavimo tyrimus, išsiaiškinti, kokių augalų liekanų yra konstrukcijos užpilde.

Išėmus visą medinę konstrukciją ir nusibraižius jos detalių išsidėstymo schemą buvo imta spręsti, kokia galėjo būti šio statinio paskirtis. Tai buvo stačiakampis rentinys, įrengtas iškasus daugiau nei 1 metro gylio duobę. Šalia konstrukcijos, viršuje, buvo keli dideli akmenys. Konstrukciją sudarė du lygmenys. Pirmasis – karkasinis – buvo suformuotas giliausioje duobės dalyje kampuose įkalus keturis plačiašmeniu



kirviu nusmailintus kuolus ir sudėjus po horizontalią lentą iš visų keturių pusių. Kampuose virš jo, tarsi antras aukštas, buvo įtvirtinti keturi nesmailūs, apskrito pjūvio kuolai. Jie sujungti mediniais skersiniais tąšeliais, įleistais į kuoluose išpjautas skyles. Viena konstrukcijos siena buvo išklota vertikaliomis skeltinėmis lentomis, o papildomai sutvirtinta kampuose dar įkalus po kuolą. Tyrinėjant kitas tris konstrukcijos sienas tikėtasi atrasti analogiškai sudėtų vertikalių lentų, tačiau paaiškėjo, kad jų ten nėra. Archeologai spėja, kad jos buvo išardytos ir išimtos. Įdomu ir tai, kad konstrukcija nebuvo tvirtinta jokiais geležinėmis detalėmis. Jos viršutinėje dalyje tarp medinių lentučių luženų ir skilusių akmenų buvo aptikta apžiesto viduramžių puodo dalis, suskilusi į keletą fragmentų. Ant šio puodo dugno buvo galima įžvelgti įspaustą keturkampį – jį gaminusio meistro ženklą. Atlikti medienos datavimai patvirtino, kad šioje vietoje egzistavo iki šiol nepažinta viduramžių gyvenvietė.

Medinį statinį užpildė tamsiai pilkas su organika ir anglimis sumišęs gruntas viršutinėje dalyje bei sluoksneliais vandens suplautas smėlis apatinėje dalyje. Dugne pastebėta susiplūkusios organikos pluta. Nuo pat viršaus į statinio vidų buvo priversta daug kaitros paveiktų skilusių akmenų ir sulūžusių medinių lentučių. Atsižvelgus į statinio konstravimo techniką, pačios konstrukcijos gilumą ir užpildą, mokslininkai daro prielaidą, jog tai – kadaise egzistavęs šulinys. Nustojus jį naudoti dar geros lentos buvo galimai išimtos, o duobė užversta buitiniu laužu. Skilę kaitros paveikti akmenys galėjo būti išardytos krosnies detalės, medinių lentučių luženos galėjo būti tiek šulinio dangčio, tiek bet kokio kito medinio daikto fragmentai, o likęs tamsiai pilkas gruntas su

Šulinio rekonstrukcija. G. Gudaitienės pieš.



Virš tariamo šulinio rastas puodas.  
G. Gudaitienės nuotr.

anglimis galėtų būti krosnies ar židinio turinys, kompostas ar kitos organinės atliekos.

Per tyrimus surinkti mėginiai imti tirti iš įvairių mokslo sričių – archeologijos, geologijos, palinologijos, dendrologijos, archeobotanikos – perspektyvos. Paaiškėjo, kad dauguma šulinio medinių detalių yra XV a., tačiau bent vienas tašelis yra keliais šimtais metų ankstyvesnis, rodantis, jog ši konstrukcija galėtų būti ir tūkstančio metų senumo. Todėl iškelta atsargi hipotezė, kad galbūt šis statinys pastatytas prieš tūkstantį metų, o vėliau ne kartą taisytas, perdarytas įstatant naujų detalių. Tuo tarpu šulinio užpildo tyrimai buvo taip pat įdomūs, rasta kultūrinių augalų – grikių, kanapių ir rugių – sėklų.

Šulinio radimvietė yra ant smėlingos Merkio upės terasos, kur po ledyno atsitraukimo egzistavo termokarstinis ežeras. Anksčiau tekėjusi gerokai piečiau, Merkio upė čia intensyviai graužiasi į dešinią šoną, šiaurę, ir formuoja išraiškingą kilpą, kuri vien per

pastaruosius 30 metų pasislinko 10 metrų. Archeologinis objektas neišvengiamai nyko dėl upės keliamos terasos erozijos, tačiau šis procesas po kelių dešimtmečių baigsis, kai upė išsitiesins suformuodama senvagę. Nuo šiol teritorija yra valstybės saugoma kaip archeologinis paminklas.

Po tyrimų išsaugoti medinės konstrukcijos kuolai ir lentos buvo nugabenti į Alytaus kraštotyros muziejų. Bendradarbiaujant su restauratoriais šiuo metu vyksta konservavimo darbai, o kiek vėliau planuojama visą šulinį atkurti pagaminus trūkstamas detales. Tokių medinių archeologinių objektų Lietuvoje yra rasta labai nedaug, o Dzūkijoje toks – bene vienintelis. Įdomu tai, kad jis rastas smėlingoje vietovėje, ir, matyt, išliko nesuiręs tik dėl to, kad buvo iškastas šalia buvusio ežero sluoksnių ir siekė gruntinio vandens lygį, tad gavo drėgmės. Be to, šioje vietovėje apie archeologinį paveldą iki šiol nieko nežinota ir neaišku, ar ateityje pavyks ką nors daugiau sužinoti – didelė tikimybė, kad didžiąją dalį senovės gyvenvietės jau pasiglemžė Merkys. ■



Medinės konstrukcijos detalės perduodamos Alytaus kraštotyros muziejui tolimesniems konservavimo darbams. K. Šarkaitės nuotr.

# Ar muziejai išgelbės planetą?

Daina KAMARAUSKIENĖ

Lapkričio 7–10 dienomis Estijos nacionaliniame muziejuje, Tartu, vyko Europos muziejų organizacijų tinklo (NEMO) 27-oji Generalinė asamblėja ir metinė konferencija „Muziejai 2030 – dalijantis receptais geresnei ateičiai“, kurioje dalyvavo 240 atstovų iš 44 šalių.



NEMO konferencijoje dalyvavo 240 atstovų iš 44 šalių. Konferencijos organizatorių nuotr.

Pagrindinis konferencijos tikslas – aptarti, kaip muziejai gali prisidėti prie Jungtinių Tautų (JT) iškelto tikslo 2020–2030 m. pasiekti žymų proveržį įgyvendinant 17 darnaus pasaulio vystymosi principų. Visas pasaulis diskutuoja, kaip pasiekti reikšmingų pokyčių saugant planetą ir kuriant visuomenės gerbūvį. 2015 m. JT Generalinė Asamblėja patvirtino darnaus vystymosi tikslus, kurie tampa naujo mąstymo pagrindu, ir vis labiau veikia tiek asmeninį mūsų gyvenimą (saikingas vartojimas, rūšiuojimas, bendruomeniškumas ir pan.), tiek ir politinę, visuomeninę veiklą.

Numatoma dirbti „5 P“ kryptimis: *People*,

*Planet, Prosperity, Peace, Partnership* (iš angl. k.: žmonės, planeta, klestėjimas, taika, partnerystė). Dirbant šiomis kryptimis siekiama galutinai panaikinti badą ir bet kokį jėgos panaudojimą, garantuoti, kad žmonės galėtų išsaugoti ir atskleisti savo orumą, lygybę ir gyventi sveikoje aplinkoje, protingai naudoti ir gaminti, siekiant sumažinti poveikį klimato kaitai, ekonominę, socialinę ir technologinę progresą kurti išlaikant harmoniją su gamta, suvienyti visas bendruomenes, pasaulio mastu dirbančias tiems patiems tvaraus pasaulio tikslams ir pan. Visa tai gali atrodyti tik skambios frazės ar politiniai šūkių, tačiau vis daugiau žmonių visame

pasaulyje šiuos tikslus pradeda priimti kaip naują filosofiją.

Konferencijos organizatoriai išsikėlė tikslą išsiaiškinti, kaip muziejai gali prisidėti (arba jau prisideda) prie šių globalių ir tarsi nuo kultūros tolimų planų. Per dvi dienas teko išgirsti labai skirtingų nuomonių – pradėdant nuo to, kad siekiant mažinti taršą negalima skraidyti į tokias konferencijas, reikėtų bendrauti internetu, ir kad muziejai yra vieni iš planetos žudikų (nes plečiasi ir plečiasi), jiems reikalingi dideli resursai saugykloms, ekspozicijoms išlaikyti (kondicionieriai, apšvietimas, didžiulių erdvių šildymas). Buvo ir nuomonių, jog muziejai čia niekuo negali prisidėti, nes visuose dokumentuose net ir nesama žodžio „kultūra“. Vis dėlto daugelis kalbėjusiųjų bandė ieškoti būdų, kaip muziejai galėtų dalyvauti kuriant geresnį pasaulį.

Muziejai jau dabar prisideda sprendžiant globalias planetos problemas, tik pamiršta tai įvardyti. Puikiais to pavyzdžiais galėtų būti fondų skaitmeninimas sukuriant visiems lygias galimybes naudotis muziejų resursais, taip pat virtualūs turai, leidžiantys muziejų pasiekti bet kam ir bet kur. Muziejai organizuoja daugybę parodų ir renginių, kuriuose kalbama apie globalias problemas, o kurdami naujas ekspozicijas, kartu su inžinieriais ir dizaineriais jau dabar galvoja apie tvaresnį medžiagų, technologijų naudojimą, netgi savo neįprastas erdves – skverus, parkus, pievas, sodus išnaudoja augindami renginiams reikalingas daržoves ir vaisius arba mokydami lankytojus, kaip gerbti ir auginti sveiką maistą, skatina į muziejus važiuoti visuomeniniu transportu, leidybai naudoja perdirbtą popierių, atsisako popierinių rankšluosčių, vienkartinių indų, įsirengia saulės baterijas pastatams šildyti ir apšviesti, suteikia patalpas bendruomenių reikmėms.

Konferencijoje buvo juokaujama, kad

muziejai, beveik visuomet susidurdami su lėšų stygiu, visuomenei rodo saikingo ir tvaraus gyvenimo pavyzdį: pakavimo medžiagas naudoja po kelis kartus, ekspozicijų baldus perdažo, remontuoja ir nekeičia dešimtmečiais. Ekspонатams reikalingas tausojančias apšvietimas, todėl vartojama mažai elektros energijos. Populiarūs, daug lankytojų sulaukiantys muziejai svariai prisideda ir prie ekonominės plėtros – jie ne tik patys kuria darbo vietas (pvz., Nacionaliniame Estijos muziejuje dirba net 56 laisvai samdomi gidai), bet ir sukuria infrastruktūrą (kavinės, viešbučiai, transportas, turizmas, suvenyrų gamyba, kūrybinės industrijos ir t. t.), kuriai reikalingos naujos darbo vietos.



Ekspozicijos „Uralo aidas“ Estijos nacionaliniame muziejuje fragmentas. D. Kamarauskienės nuotr.

Suvokus, kad globalūs dalykai susideda iš daugybės lokalių, bet ne mažiau svarbių, galime nuveikti tikrai daug. Tik reikia nepamiršti apie tai galvoti planuojant ir dirbant savo įprastus, kasdienius darbus. Pavyzdžiui, ruošiant naują parodą reikėtų ieškoti naujų aspektų: ne nagrinėti meno istorijos raidą ar laikotarpio menines tendencijas, o atskleisti platesnes temas, pavyzdžiui, „menas ir komformizmas“, „menas ir totalitarinis režimas“, „menas ir emigracija“. Antai Helsinkio miesto muziejus surengė parodą apie menininką alkoholiką Harjū, kurio neseniai atrasti dieno-

raščiai muziejininkus paskatino net tik kalbėti apie stereotipus, tokius, kaip „menininkas ir bohema“, „menininkas ir alkoholis“, bet ir bandyti suprasti tokių reiškinių priežastis.

Ne vienas pranešėjas kėlė klausimą: „Muziejai – tikrai reikšmingi balsai ar tik vietos kitų balsams?“ Gal užtenka, kad mes suteikiame vietą bendruomenei susirinkti, kad aktyviems judėjimams sudarome sąlygas rengti parodas? Nuomonės ir šiuo klausimu išsiskyrė: vieni teigė, kad privalome pateikti faktus, bet neturime piršti savo nuomonės, kiti įsitikinę, jog muziejai negali likti įvairių judėjimų nuošalyje ir patys turi tapti jų iniciatoriais. Pavyzdžiui, organizacija „Museums for future“ (liet. Muziejai ateičiai) ragina rengti protesto akcijas ir aktyviai dalyvauti kitų rengiamose, kad visuomenė pamatytų, jog muziejai turi aiškią poziciją. Kiti mano, kad muziejininkai labiau prisideda ne patys lakstydami su lozungais, o rinkdami medžiagą apie įvairius judėjimus ir taip išsaugodami atmintį.

Aišku viena – jaunoji karta yra labai aktyvi, ji nori veikti, todėl daugelis muziejų iniciatyvas atiduoda jai. Muziejai turi istorijų, patirties, daiktų, o jaunimas – idėjų ir noro veikti. Iš tokios partnerystės gimsta tokie abipusiai naudingi projektai, kaip Taline veikiančio Okupacijos ir Laisvės muziejaus jaunųjų kuratorių drauge su sovietmečio liudininkais parengta ekspozicija apie kolaboravimą „Sunkus pasirinkimas“.

Ar muziejai gali išgelbėti planetą? Toks leitmotyvas skambėjo skleptiškiau nusiteikusių prelegentų kalbose. Helsinkio miesto muziejaus direktorė Tiina Merisalo retoriškai klausė: „Ar kultūra ir muziejus nėra tik kaspinas ant jau skęstančio Titaniko?“ Vis dėlto Helsinkis, iškėlęs šūkį „Mes kartu kuriame miestą visiems“, turi labai didelių ambicijų. Ten veikiantis šiuolaikinio meno muziejus „Kiasma“ jau prieš gerą dešimtmetį kurtas ir statytas bendradarbiaujant su visuomene,

ką tik atidaryta nauja biblioteka, kurta kartu su Helsinkio gyventojais (nieko keista, kad čia per metus jau apsilankė 3 mln. žmonių). Bendradarbiaujant gimsta naujos partnerystės, kurios atgaivina muziejus.

Muziejai vis dažniau atsisako „eksperto“ pozicijos ir daugiau vietos palieka diskusijoms. Belgrado universiteto atstovė Višnja Kisic muziejams kelia itin didelius reikalavimus – neužtenka tik skaitmeninti, rengti įdomias parodas. Karai, prievarta, smurtas, nepakantumas kitokiam, diskriminacija, skirstymas į turtingus ir vargšus, okupacija, politiniai kaliniai, laisvė, badas – negalima likti šių temų nuošalyje. Reikia eiti žymiai toliau, nei apibrėžta Tvaraus vystymosi kryptyse, pasaulis mums nėra duotas, turim patys keistis ir keisti pasaulį. Kultūra šiandien turi būti daugiau nei „šiaip gera“.

Iš tiesų daugelis muziejų permąsto savo misijas ir jas keičia. Misijos apibrėžtį jau keleri metai bando pakeisti ir Tarptautinė muziejų taryba (ICOM). Tačiau suprasdami, kad turim keistis, atliepti, padrąsinti, priminti, lavinti, neleisti pamiršti, turime ir ramiai pamąstyti, suvokti, kokia kryptimi norime eiti. O gal mes jau einame šių tikslų link, tik patys pamirštame tai įsivardyti? Vis dėlto visa tai pirmiausiai turi tapti mūsų įsitikinimais, tik tuomet bus galima sukurti ką nors tikrai prasminga. ■



Stilingos estų muziejininkų dovanos konferencijos dalyviams. D. Kama-rauskienės nuotr.

# Sankt Peterburgą sužavėjo Zanavykų krašto tekstilės lobiai

Rima VASAITIENĖ

Sankt Peterburge, Religijų istorijos muziejuje, atidaryta paroda „Tekstilės lobiai Zanavykų krašto bažnyčiose“.



Zanavykų muziejaus parodos Sankt Peterburge atidarymo akimirka.

Kai užsisėdi savame krašte, norisi išplaukti į platesnius vandenis ir visuomenei pristatyti muziejininkų darbo rezultatą – sukauptus muziejaus fondus. Todėl apsidžiaugėme Lietuvos generalinio konsulo Sankt Peterburge Dainiaus Numgaudžio kvietimu surengti Zanavykų muziejaus parodą Sankt Peterburgo valstybiniame Religijų istorijos muziejuje.

2019 m. rugsėjo 18 d. atidaryta paroda sulaukė didžiulio susidomėjimo. Atidaryme dalyvavo net šešių šalių – Lietuvos, Estijos, Vengrijos, Ukrainos, Lenkijos ir Baltarusijos diplomatai, reziduojantys Sankt Peterburge, miesto administracijos Išorės ryšių komiteto pirmininko pirmasis pavaduotojas S. Markovas, lietuvių bendruomenės nariai, katalikiškų miesto parapijų kunigai.

Muziejininkus į Sankt Peterburgą atly-

dėjo Šakių rajono savivaldybės delegacija, vadovaujama rajono mero Edgaro Pilypaičio. Matydamas didelį susidomėjimą paroda, meras sakė: „Džiaugiuosi mūsų muziejininkų triūsu, kuris kilstelėtas net į tarptautinį lygmenį.“

---

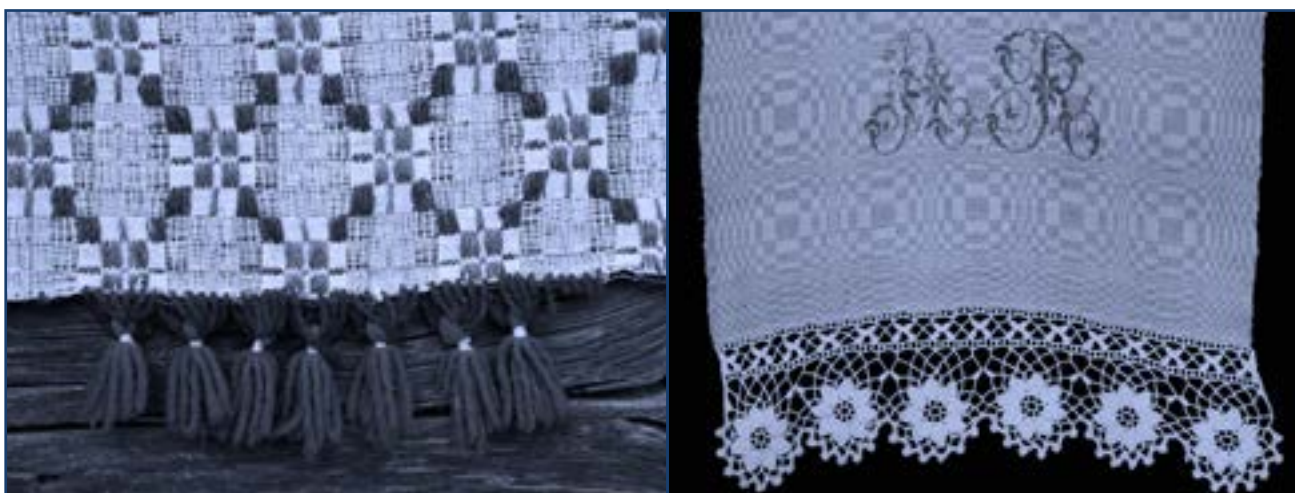
## Parodoje – tekstilė ir fotografijos

---

Ekspozicijai atrinkti 56 unikalūs rankų darbo tekstilės eksponatai: balti ir spalvoti altorių užtiesalai, rankšluosčiai, siuvinėtos ir vąšeliu nertos servetėlės, calūnai, kurie pagal senąsias tradicijas buvo tiesiami po karstu, viatikinė – krepšelis, kuriame ligoniams nešamas Švč. Sakramentas, kunigų liturginiai drabužiai. Daugelis eksponatų yra XIX a.–XX a. pr., kai kurie išausti prieš 200 metų, todėl nuo laiko suskydę. Eksponatai parodoje turėjo atrodyti profesionaliai, todėl juos reikėjo kruopščiai paruošti ir supakuoti, kad saugiai pasiektų Sankt Peterburgą.

Parodoje taip pat eksponuota 19 meninių Živilės ir Arūno Puodžiukų fotografijų. 2016–2018 m. Zanavykų muziejui vykdant ekspediciją Šakių dekanato bažnyčiose, Ž. ir A. Puodžiukai fotografavo jų fasadus ir vidų. Fotografijose užfiksuota šviesa, besiveržianti per bažnyčių vitražus, šešėliai, krentantys lipant senais laiptais „ant viškų“, jamžintos





Ekspozicijai atrinkti 56 unikalūs rankų darbo tekstilės eksponatai.

senovinės spintos ir „šėpos“ su liturginiais drabužiais, tyli kaimo bažnytelių kasdienybė.

Menininkų poros sukurtos fotografijos buvo eksponuotos parodoje „Užkulisiai“, kuri surengta muziejuje pristatant leidinį „Tekstilės lobiai Znavykų krašto bažnyčiose“, kuriame įamžintas XIX–XX a. Znavykų krašto bažnyčių tekstilės paveldas, besisiejantis su vietinėmis kaimo audimo ir rankdarbystės tradicijomis. Knygoje atsiskleidžia altorių užtiesalų, kilimų, takų, šarvonių, calūnų, rankšluosčių, staltiesių, vėliavų, juostų ir kitų dirbinių grožis, aprašomi jų išvaizdos ypatumai, atlikimo technikos, puošybos būdai, pateikta informacija, kada jie buvo pagaminti. Gausus nuotraukų rinkinys sukauptas kartu su dr. Inga Nėniene Znavykų muziejaus 2016–2018 m. organizuotose ekspedicijose, kurių metu aplankytos ir kruopščiai ištyrinėtos visos Šakių dekanato bažnyčios (iš viso 21). Muziejinkams padėjo kunigai, kultūros darbuotojai, bendruomenių atstovai.

### Europos kalbų diena

Znavykų muziejaus komanda taip pat dalyvavo Europos kalbų dienos, rugsėjo 21-ąją vykusios meno ir kultūros muziejuje „Ermitažas“, renginiuose. Lietuvos ambasados stende pristatytas Znavykų

kraštas ir muziejaus edukacinės programos.

„Lankytojų akį traukė savo krašto rūbais pasipuošusios Znavykų muziejaus darbuotojos, daug kas norėjo su jomis nusifotografuoti. Konsulato ir muziejaus darbuotojai visą dieną dalijo pažintines skrajutes, kvietė aplankyti Lietuvą. Buvo pristatytos muziejaus edukacinės programos, lankytojai visą dieną buvo mokomi lietuviškais raštais nuspalvinti skrynelės ir angelus, galėjo paragauti lietuviškos duonos ir sūrio. Stendą aplankė beveik visi generaliniai konsulai, nemažai laiko čia praleido Europos Sąjungos ambasadorius Rusijoje Markus Edereris. Džiaugėmės kartu su šakiečiais atlikę gerą darbą ir maloniu nuovargiu“, – komentavo konsulas D. Numgaudis, įvertindamas muziejaus darbuotojų komandinį darbą.

Sankt Peterburge užmezgėme kontaktus su Peterburgo Duonos muziejumi, M. K. Čiurlionio gimtadienio rytą padėjome gėlių prie jo atminimo lentos, susipažinome su A. J. Greimui skirta paroda. Už sėkmingą ir malonų bendradarbiavimą, šiltą priėmimą esame dėkingi generaliniam konsului D. Numgaudžiui ir jo žmonai Arianai, visai šauniai konsulato komandai. Už svarų indėlį ir gražius bendrystės rezultatus dėkojame rajono merui E. Pilypaičiui, kolegoms, partneriams ir rėmėjams. ■

Znavykų muziejaus archyvo nuotr.

# Šilutės Hugo Šojaus muziejui – 70

Indrė SKABLAUSKAITĖ

Šilutės muziejus 2019 m. lapkričio 7 d. pažymėjo 70-metį, nors muziejininkystės pradžia Šilutėje (buv. Šilokarčiamoje) siekia XIX pab.–XX a. pr.



Šilutės Hugo Šojaus muziejus įsikūręs Šilutės dvaro komplekse. Šilutės H. Šojaus archyvo nuotr.

Iš Klaipėdos kilęs dvarininkas eruditas Hugo Šojus (Hugo Scheu, 1845–1937 m.) 1889 m. nusipirko Šilokarčemos dvarą ir laikui bėgant ten įrengė pirmąjį privatų Klaipėdos krašto muziejų. H. Šojus, matydamas, kaip greitai dėl pramonės revoliucijos XIX a. nyksta tradicijos ir verslai, ėmė rinkti Klaipėdos krašto etnografinę medžiagą, tautosaką. Iš pradžių surinktas muziejines vertybes perduodavo Karaliaučiaus, Įsručio muziejams, vėliau dviejuose dvaro rūmų kambariuose įkūrė privatų muziejų, kuriame buvo sukaupta ir eksponuojama lituanistikos, etnografijos ir archeologijos kolekcija. H. Šojus mielai priimdavo ekskursijas ir pavienius lankytojus, kurie domėjosi šio krašto praeitimi, viską jiems aprodydavo ir paaiškindavo.

Tai buvo pirmasis muziejus Klaipėdos krašte, kuriame, pasak specialistų, būta tokių eksponatų, kurių neturėjo nė vienas kitas

Lietuvos muziejus. Dvaro muziejuje buvo sukaupta etnografinių baldų, dokumentų, spaudinių, žemėlapių kolekcija, surinkta ypač daug senų lietuviškų rūbų ir audinių pavyzdžių.

## Šilutės etnografinio muziejaus įkūrimas

Antrojo pasaulinio karo metais dvaro paveldėtojai anūku Verneriui pasitraukus į Vokie-

tiją, dvaras ir jo muziejus liko be priežiūros ir labai nukentėjo nuo čia apsistojusios Raudonosios armijos. Tai liudija 1945 m. vasario 19 d. paskirto dvaro kolekcijos tvarkytojo klaipėdiškio Martyno Toleikio užrašai: „Didi dalis eksponatų buvo suversta ant grindų ir sumaišyta su šiukšlėmis...“ Sutvarkęs eksponatus ir kitus išlikusius dokumentus, M. Toleikis iš Hugo Šojaus vestų muziejaus apskaitos dokumentų nustatė, kad dingę daug vertingų eksponatų. Tais pačiais metais jis buvo paskirtas Šilutės etnografinio muziejaus vyriausiuoju preparatoriumi, o muziejus perduotas Lietuvos mokslų akademijos žinion. Tuo metu pati vertingiausia dvarininko sukaupto archyvo dalis (dokumentai, spaudiniai) iš kuriamo Šilutės muziejaus buvo perduota Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai ir Nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai.

1949 m. sausį muziejus perėjo vietos Vykdomojo komiteto Kultūros-švietimo darbo skyriaus žinion. Buvo pradėta galvoti apie valstybei pavaldaus muziejaus steigimą. Deja, dvaro pastatas tuomet jau buvo atiduotas Šilutės rajono vykdomojo komiteto pagalbiniam ūkiui, kur vėliau įkurta žemės ūkio mokykla. Todėl muziejaus eksponatai buvo perkelti į pastatą Partizanų g. 32 (dabar Lietuvininkų g. 36), kuris iki karo priklausė arklių pirkliui Josefui Rittensui. 1949 m. lapkričio 7 d. Šilutės kraštotyros muziejus buvo atidarytas, jame buvo 718 eksponatų. Direktoriumi paskirtas mokytojas Martynas Jonaitis.

### Permaininga istorija

Muziejuje vyko didelė direktorių kaita. Nuo 1953 m. kovo muziejaus direktoriumi tapo Feliksas Maskvytis, 1956 m. jį keitė Julija Kvilonaitė, 1961–1987 m. direktorės pareigas ėjo Danutė Lukoševičiūtė-Narbutienė.

1965 m. Kultūros ministerijos įsakymu Šilutės kraštotyros muziejus tapo Klaipėdos kraštotyros muziejaus filialu. Reorganizacija muziejui buvo nenaudinga. Šio kultūrinio židiniu tapusio objekto padėtis dar labiau pablogėjo, kai 1972 m. Klaipėdos kraštotyros muziejus tapo pavaldus Klaipėdos Vykdomajam komitetui.

1980 m. pagrindinės Šilutės kraštotyros muziejaus ekspozicijos buvo uždarytos. Iki tol muziejuje buvo sukaupta 19 575 eksponatų, įrengtos archeologijos, etnografijos, istorijos, ikitarybinio laikotarpio, tarybinio laikotarpio ir kt. ekspozicijos. Buvusi muziejaus direktorė D. Narbutienė prisimimuose rašė, jog šio krašto istorinės medžiagos rinkimas ir kaupimas nebuvo lengvas procesas, nes čia kiek ilgiau užtruko hitlerinė okupacija, paskui gyventojų repatriacija. Išvykdami svetur žmonės sunaikino žymią

dalį muziejui vertingos medžiagos, be to, muziejus tuoj po karo neturėjo sąlygų rinkti eksponatus.

1989–1991 m. muziejui vadovavo Nina Lauraitienė. 1990 m. paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, muziejaus steigėju tapo Šilutės rajono savivaldybė. 1991 m. direktore tapo Roza Šikšnienė, kuri muziejui vadovavo iki 2016 m. 1993 m. lapkričio 1 d. muziejui suteiktas Šilutės muziejaus vardas. 1992–1995 m. prie jo prijungti filialai Kintuose, Bitėnuose, Švėkšnoje, Žemaičių Naumiestyje ir Macikų kaime. Taip sukurtas rajono muziejų tinklas, atspindintis krašto istorinę raidą.

### H. Šojaus vizija išpildyta

Baigus restauruoti Šilutės dvaro kompleksą ir 2015 m. jį perkėlus muziejaus kolekcijas, pasikeitė ir muziejaus pavadinimas. 2015 m. balandžio 9 d. jis tapo Šilutės Hugo Šojaus muziejumi. Pats H. Šojus kadaise yra pasakęs, kad muziejus be dvaro rūmų yra neįsivaizduojamas, tad jo vizija išpildyta, o muziejininkai džiaugiasi galėdami visuomenei pristatyti išlikusias Šilutės mecenato surinktas relikvijas ir kitus istorijos lobius.

Muziejus visuomenei atidarytas 2015 m. gegužės 30 d. per Šilutės miesto šventę. Tuo metu čia veikė tik trumpalaikės parodos. Palaipsniui įrengtos ekspozicijos buvo pristatytos 2016 m. rugsėjo 27 d. Tais pačiais metais muziejaus direktore tapo Indrė Skablauskaitė, kuri pareigas eina iki šiol.

Šiuo metu dvaro pastatų komplekse yra muziejus, Restauracijos ir edukacijos centras, kur įkurtos restauracijos dirbtuvės, o jose darbuojasi tekstilės, metalo ir popieriaus restauratoriai, yra edukacijos klasė. Rūmuose veikia ir muziejaus vidaus biblioteka-archyvas. Muziejuje ir jo filialuose sukaupta 60 150 eksponatų. ■

# Istoriją prikeliantis ir saugantis Vilniaus Gaono žydų muziejus

Gintarė KUBILIŪTĖ

**V**alstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus, atkurtas 1989-aisiais, šiais metais minėjo veiklos 30-metį. Pagrindinis muziejaus tikslas – prikelti iš užmaršties, saugoti, tyrinėti ir lankytojams pristatyti Lietuvos žydų istoriją bei kultūrą.

**Ž**ydų muziejus Vilniuje įkurtas 1944 m. Holokaustą išgyvenusiųjų pastangomis, tačiau sovietinės valdžios sprendimu 1949 m. buvo uždarytas. Muziejus buvo atkurtas 1989 m. rugsėjo 6 d., beveik po 50 metų. 1997 m., minint Vilniaus Gaono 200-ąsias mirties metines, jis pavadintas Valstybiniu Vilniaus Gaono žydų muziejumi (VVGŽM).

## Pristato žydų kultūrą

**D**idžiausias VVGŽM padalinys – Tolerancijos centras ir Samuelio Bako muziejus, įsikūrę buvusio žydų teatro pastate (Naugarduko g. 10). Tolerancijos centre veikia Lietuvos žydų dailės, kultūros ir istorijos ekspozicijos, vyksta kultūriniai ir edukaciniai renginiai, konferencijos, filmų peržiūros ir diskusijos. Čia galima pamatyti XVIII a. artefaktus iš neišlikusios Vilniaus Didžiosios sinagogos – Toros ritinius saugančio aron kodešo duris, kartušą su Dekalogo plokštėmis ir kantorius piupitro fragmentus bei kitus eksponatus iš turtingos žydų kultūros, meno ekspozicijų. Nuolatinėje ekspozicijoje „Išsigelbėjęs Lietuvos žydų vaikas pasakoja apie Šoa“ pristatoma 50 unikalių žydų gelbėjimo istorijų. 2018 m. Tolerancijos centro prieigose atidarytame garsaus litvako, Vilniaus garbės piliečio Samuelio Bako muziejuje eksponuojama keliasdešimt menininko

tapybos darbų, kuriuos jis padovanojo Lietuvai. Šių metų pavasarį muziejus pasipildė dar pusšimčiu padovanotų S. Bako kūrinių – nuo ankstyvųjų piešinių, sukurtų Vilniaus gete, iki brandžių alegorinio realizmo stiliumi tapytų paveikslų.



Šiame pastate Žemaitijos g. įsikurs Holokausto Lietuvoje ir Vilniaus geto memorialinis muziejus.

Lietuvos žydai ir jų palikuonys, pasiekę reikšmingų kultūros ir mokslo aukštumų, padarė didelę įtaką Vakarų kultūros ir civilizacijos raidai. Siekiant pristatyti ryškiausius Lietuvos žydų kultūros fenomenus ir jų indėlį į pasaulio kultūrą bei mokslą, 2022 m. duris atvers naujas VVGŽM padalinys – Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus (Pylimo g. 4). Jame bus surinktas po pasaulį išbarstytas Lietuvos žydų meninis ir kultūrinis paveldas, išryškintos pasaulinio garso kūrėjais ir išradėjais tapusių išeivių iš Lietuvos sąsajos su jų lietuviška-žydiška kilme, tradicijomis ir Lietuvos kultūrine aplinka, pristatyti saviti

kultūriniai fenomenai – žydų švietimo institucijos, YIVO, Jung Vilne ir kt.

### Supažindina su Lietuvos žydų istorija

Norinčius pažinti ne tik Lietuvos žydų istoriją muziejus kviečia apsilankyti Holokausto istorijos ekspozicijoje (Pamėnkalnio g. 12), kuri pasakoja apie žydų bendruomenės kelią nuo jų atvykimo į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę iki tragiško sunaikinimo XX a. viduryje. Deja, dėl netinkamų eksponavimo sąlygų šiuo metu nėra galimybių rodyti unikaliausių muziejaus kolekcijos eksponatų, todėl planuojama nauja, moderni ekspozicija Holokausto Lietuvoje ir Vilniaus geto memorialiniame muziejuje, kuris įsikurs autentiškame buvusios Vilniaus geto bibliotekos pastate Žemaitijos gatvėje.

Vilniečiai ir miesto svečiai gali aplankyti ir VVGŽM priklausantį Panerių memorialą, įrengtą vienoje didžiausių masinių žudynių vietų Rytų Europoje. Naujausiais mokslininkų duomenimis čia buvo sušaudyta apie 70 000 žmonių, daugiausiai žydų. 2015–2017 m. VVGŽM, bendradarbiaudamas su Lietuvos istorijos instituto ir kitų institucijų mokslininkais, atliko tyrimus, po kurių kardinaliai pasikeitė ankstesnis Panerių masinių žudynių vietos supratimas. 2018 m. memorialo teritorijoje prie svarbiausių objektų įrengtos informacinės lentelės ir du informaciniai standai.

### Metų paroda

Muziejus jau pradėjo Vilniaus Gaišo ir Lietuvos žydų istorijos metus, kuriuos Lietuva minės 2020 m. lapkričio 28 d. Tolerancijos centre atidaryta paroda „Brazilijos modernistas iš Vilniaus: Lasario Segallo sugrįžimas“, kurioje eksponuojami net 57 žymaus Brazilijos modernisto, litvako L. Se-

gallo (1889–1957) kūriniai, atskraidinti iš San Paule nuo 1967 m. veikiančio jo muziejaus.



Tolerancijos centre atidaryta paroda „Brazilijos modernistas iš Vilniaus: Lasario Segallo sugrįžimas“.

Paroda, skirta VVGŽM atkūrimo 30-mečiui ir L. Segallo 130-osioms gimimo metinėms, supažindina su dailininko tapybos, akvarelės, grafikos kūriniais ir skulptūromis. Aliejinės tapybos darbai eksponuojami originaliuose paties dailininko kurtuose ir raižytuose rėmuose.

Toros perrašinėtojo sūnus, menininko kelią pradėjęs M. Antokolskio pramoninėje dailės mokykloje, vėliau tęsė studijas ir kūrė Vokietijoje bei Prancūzijoje. Pirmąją personalinę parodą Gurlittų galerijoje Segallas suorganizavo vos atvykęs į Dresdeną, 1910 m. Nuo 1923 m. gyvenęs Brazilijoje, kūrė įkvėptas egzotiškų šios šalies vaizdų ir įspūdingos gamtos, tačiau liko ištikimas ir litvakiškosios melancholijos persmelktoms šeimos, religingumo temoms. Po kelių dešimtmečių modernistas L. Segallas jau reprezentavo Braziliją San Paulo meno bienalėje.

Ši tarptautinės reikšmės paroda surengta bendradarbiaujant su L. Segallo muziejumi ir Lietuvos generaliniu konsulatu San Paule. Į parodos atidarymą atvyko gausi svečių iš Brazilijos delegacija, tarp jų – Segallo anūkai Sergio de Toledo Segall, Berta Segall McDonnell ir Lucia Arnaud Segall, kurie Lietuvoje lankėsi pirmą kartą. ■

VVGŽM archyvo nuotr.

# M. Žilinsko dailės galerijos 30-metis

Irmantė ŠARAKAUSKIENĖ

**N**epriklausomybės atkūrimo priešaušryje, 1989 m. birželio 30 d. duris atvėrė devintasis ir didžiausias Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus padalinys – Mykolo Žilinsko dailės galerija.



Mykolas Žilinskas.

**G**alerija 30-metį pasitiko kitais metais planuojamos pradėti rekonstrukcijos nuotakomis. Tikimasi ne tik atnaujinti, bet ir išplėsti ekspozicijų ir parodų erdves, įrengti erdvas saugyklas gausėjantiems muziejaus rinkiniams saugoti ir padidinti renginiams skirtų patalpų plotus, pertvarkius po galerija plytinčius rūsius ir pastačius naują priestatą.

užsienio dailės kolekciją, sukauptą gyvenant priverstinėje emigracijoje, padovanoti mylimai tėvynei.

M. Žilinskas buvo įtakingas Lietuvos Respublikos valstybės tarnautojas, visuomenininkas ir sumanus verslininkas. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, jis pasitraukė į Vakarų. Po karo įsikūrė Vakarų Berlyne, aktyviai dalyvavo Lietuvos išeivijos veikloje, vėl užsiėmė verslu ir ėmė kolekcionuoti meno kūrinius. Gyvendamas išeivijoje jis sukaupe didžiulę ir vertingą XVI–XX a. dailės kūrinių kolekciją (1685 vnt.), kurią dar 1967 m. pradėjo dovanoti Lietuvai – Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui Kaune.

## Dovana Lietuvai

**M**ykolo Žilinsko dailės galerija yra Lietuvoje didžiausia užsienio dailės galerija ir vienintelė, kurioje galima susipažinti tiek su taikomąja, tiek su vaizduojamąja daile nuo seniausių laikų iki šių dienų. Galerija pastatyta pagal Eugenijaus Miliūno, Kęstučio Kisieliaus ir Sauliaus Juškio projektą. Tai – vienas įdomiausių ir įspūdingiausių postmodernistinės architektūros pastatų Kaune ir Lietuvoje. Pradžią galerijai atsirasti davė mūsų garbaus tautiečio M. Žilinsko (1904–1992) svajonė, o vėliau ir tvirtas apsisprendimas didžiulę



Galerija įsikūrusi postmodernistinės architektūros pastate.

Dovanojamai kolekcijai eksponuoti Kaune iškilo dvi naujos dailės galerijos. 1979 m. atidaryta Kauno paveikslų galerija, o, jai ta-



M. Žilinsko dailės galerija – didžiausia užsienio dailės galerija Lietuvoje.

pus per ankšta, 1989 m. pastatyta nauja dailės galerija, kuri atidarymo metu pavadinta M. Žilinsko vardu.

### **Ekspozicijų formavimas**

Iš pradžių galerijoje stengtasi visuomenei kuo išsamiau pristatyti dosniojo mecenato dovanotą kolekciją. Ji eksponuota 9-iose iš 12-os erdvių vaizduojamajai užsienio dailei pristatyti skirtų salių. Jose lankytojai galėjo susipažinti su XVI–XVIII a. Italijos, Flandrijos ir Olandijos meistrų kūryba. Vis dėlto didžiausių ekspozicijų, kaip ir M. Žilinsko kolekcijos, dalį sudarė XVIII–XX a. Vokietijos ir jos kaimyninių šalių dailė.

Kitose trijose salėse buvo įrengtos iš M. K. Čiurlionio dailės muziejaus nuo pat jo įkūrimo 1921 m. įgytų užsienio dailės kūrinių ir rinkinių suformuotos ekspozicijos. Vienoje jų pristatyti vertingiausi senosios užsienio tapybos darbai, kurių didžioji dalis į muziejų pateko iš garsiųjų Lietuvos giminių – kunigaikščių Oginskių, grafų Tiškevičių, baronų von der Roppų ir kt. – dvaruose rinktų kolekcijų. Dar dvejose salėse įrengta po 1936 m. muziejuje vykusios Belgijos menininkų parodos muziejui padovanotų ir muziejaus nupirktų kūrinių ekspozicija, supažindinanti su XX a. pradžios belgų daile.

1993 m. keičiantis galerijos ekspozicijų formavimo politikai vertingiausius bei įdo-

miausius M. Žilinsko kolekcijos kūrinius ir muziejaus senųjų rinkinių darbus nuspręsta eksponuoti kartu. Taip 1993 m. galerijoje buvo įrengta didžiausia ir ekspertų akimis Baltijos šalyse vertingiausia XVI–XVIII a. Italijos dailės ekspozicija, pristatytas gausiausias Lietuvoje XVI–XVIII a. flamandų ir olandų tapybos rinkinys.

Palaipsniui suformuotos ir XVII–XVIII a. Vidurio Europos dailės, XIX a. Europos dailės, XIX–XX a. sandūros Europos simbolistinės dailės salės, parengtos XX a. pirmosios pusės Baltijos valstybių ir XX a. Europos dailę pristatančios ekspozicijos. Dar keturios galerijos salės yra skirtos gausiems ir įvairiems muziejaus taikomoms užsienio dailės rinkiniams eksponuoti. 1990 m. gegužę trijose iš jų buvo pristatyti įdomiausi ir vertingiausi XVII–XX a. fajanso ir porceliano rinkinių pavyzdžiai. Bėgant metams ne kartą atnaujintos ir papildytos istoriniais baldais, dekoratyviais sieniniais kilimais, stiklo indais, įvairiais mažosios plastikos kūrinių, tekstilės dirbiniais bei puošniais aprangos aksesuarais, šios ekspozicijos veikia ir šiandien.

Ketvirtojoje salėje 1990 m. įrengta Senovės Egipto dailės kūrinių ekspozicija. Papildyta Antikinės keramikos, stiklo ir monetų rinkiniais, senosios Mesopotamijos kultūros pavyzdžiais, ji išaugo į kol kas vienintelę Lietuvoje Senovės pasaulio dailės ekspoziciją.



Galerijoje įrengtas „Muziejus neregiui“.

### Surengta per 300 parodų

Per patį blokados piką 1990 m. birželio mėnesį duris atvėrė ir dvi paskutiniosios galerijos salės, skirtos keičiamoms užsienio bei tarptautinėms dailės parodoms eksponuoti. Per 30 metų jose ir nuolatinių ekspozicijų salėse surengta per 300 tokių parodų. Išsamiausiai pristatyta šiuolaikinė skandinavų, ypač norvegų, ir vokiečių dailė. Pastarajai atstovavo tokie pasaulinio garso meistrai, kaip J. Beuysas, O Dixas, M. Ernstas, G. Ueckeris ir kiti. Ne kartą eksponuotos ir kaimynų lenkų parodos. Pavienių autorių ar grupinės parodose galerijos lankytojai galėjo susipažinti su latvių, estų, gruzinų, slovėnų, čekų, prancūzų, italų, belgų, anglų, žydų ir net tokių tolimų kraštų kaip Japonija, Kinija, Taivasas, Tibetas, Argentina ar JAV daile. Ypač didelio lankytojų dėmesio susilaukė garsiojo amerikiečių skandalisto A. Serrano fotografijų paroda.

Parodų salėse buvo pristatyta ir lietuvių išėivijos dailininkų – A. Vesčiūno, P. Domšaičio, J. Bagdono, P. Gailiaus, K. Žoromskio ir kitų kūryba. Galerijoje taip pat vyko lankytojų pamėgtos įvairios tarptautinės tapybos, grafikos, fotografijos, konceptualaus meno, kaulinio porceliano bei pasaulinį pripažinimą pelnusių Kauno tekstilės ir Kauno bienalių parodos. Atskirai paminėtinos ir daugiamečius muziejaus rinkinių tyrinėjimus vainikavusios parodos, kuriose buvo išsamiai pristatytas muziejuje saugomas grafų Tiškevičių, Kosakovskių, kunigaikščių Oginskių, pramonininkų Tillmansų meninis palikimas, taip pat visą muziejų bendram darbui sujungusi retrospektyvinė paroda „Mirabile Visu / Nuostabu matyti“, skirta muziejus įkūrimo 90-osioms metinėms.

### Galerija – kiekvienam

Galerijos ekspozicijų erdves praplėtė 2006 m. rūsyje įrengtas pirmasis Lietuvoje „Muziejus neregiui“. Jame 19 profesionalių Lietuvos menininkų pristato skulptūrą, grafiką, tekstilę, meninę stiklą, instaliacijas ir objektus. Visi kūriniai originalūs, atspindi formų, medžiagų, technikų, žanrų, meno šakų ir kryptių įvairovę. Visus juos galima liesti rankomis, „nuskaityti“ pirštais. Nuo pat atidarymo galerijoje veikia vaikų dailės studija, kurioje jau keletą metų su dailės pagrindais gali susipažinti ir suaugusieji. Tiek mažųjų, tiek suaugusiųjų lankytojų galerijoje laukia edukacinių programų įvairovė. Dirbama ir su specialiujų poreikių turinčiais lankytojais. Galerijoje vyksta įvairūs kultūriniai renginiai, koncertai, edukacinės veiklos. Informaciją apie visus renginius galima rasti interneto svetainėje [www.ciurlionis.lt](http://www.ciurlionis.lt) ir muziejaus feisbuko paskyroje. ■

ČDM archyvo nuotr.

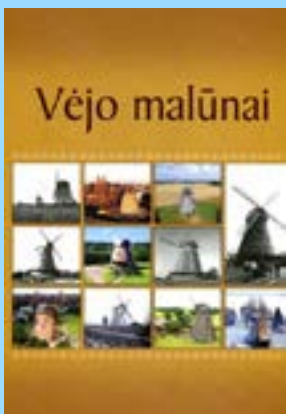




• **Tilmansai ir jų palikimas Kaune. Aldona Snitkuvienė.** *Knyga yra Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus leidinys.*

► Joje pristatoma 1878–1941 m. Kaune gyvenusi verslininkų Tilmansų šeima, priklausiusi turtingiausiajam Lietuvos gyventojų sluoksniui, sėkmingai į krašto gyvenimą integruotai tautinei (vokiečių) bendruomenei ir religinei (evangelikų liuteronų bažnyčios) mažumai. Trijų Tilmansų šeimos kartų atstovai pasižymėjo ne tik kaip sėkmės susilaukę pramonininkai, bet ir kaip gabūs prekybininkai. Tilmansai buvo aktyvūs ir finansų srityje: dalyvavo steigiant Lietuvos komercijos banką ir draudimo bendrovę „Lietuvos Lloydas“. Įvairialypė Tilmansų šeimos veikla sudėtingomis istorinėmis aplinkybėmis atskleidžia savitą Kauno istorijos puslapį. Kataloge pristatomas identifiкуotas Marijos ir Kurto Tilmansų šeimos palikimas, saugomas Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje.

► *Kaunas: sp. Uždaroji dizaino ir leidybos AB „KOPA“; 2018, 240 psl., iliustr. ■*



• **Vėjo malūnai.** *Fotografijų albumas yra VŠĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ leidinys.*

► Sudarytojas Zenonas Baubonis. Fotomenininkui Sauliui Kvietkai pavyko užfiksuoti visus Lietuvoje iki šių dienų išlikusius vėjo malūnus. Dabartinės technologijos leido juos fotografuoti iš paukščio skrydžio – 30–40 m aukščio specialiais radijo bangomis valdomais lėktuvėliais. Trumpuose pristatymuose malūnai įvardyti visais istoriniuose šaltiniuose minimais pavadinimais, o senos fotografijos perteikia jų ankstesnį vaizdą. Mūsų dienas pasiekė tik 114 vėjo malūnų pastatų ir jų nykstančių fragmentų. Labai maža dalis visų išlikusių malūnų yra patenkinamos būklės. Keletas jų pritaikyti muziejų, maitinimo ar poilsio reikmėms, likusieji yra nykstantys ar bebaigiantys sundykti.

► *Vilnius: sp. UAB „Utenos Indra“; 2018, 122 psl., iliustr. ■*

• **Žemgyala.** *Joniškio krašto istorijos ir kultūros žurnalas. 2019 m. Nr. 21.*

► Tai – Joniškio istorijos ir kultūros muziejaus leidinys, leidžiamas nuo 2006 m. Žurnalo leidybos idėjos autorė Rasa Ališauskienė. Atsakingoji redaktorė Vitalija Morkūnienė. Tradicinės žurnalo rubrikos, pažįstami ir nauji autoriai pristato Joniškio istoriją, kraštą garsinusius žmones, šiandienos kūrėjus. Dauguma publikuojamų dokumentų ir nuotraukų yra iš Joniškio istorijos ir kultūros muziejaus fondų.

► *Joniškis: sp. parengė leidykla Liucilijus, 2019, 149 psl., iliustr. ■*



• **Trakų apskrities karžygiai. Vilius Kavaliauskas.** *Monografija yra Trakų istorijos muziejaus leidinys.*

► Gausiai iliustruotoje monografijoje pristatomi visi Trakų žemėje

gimę ar palaidoti 1919–1920 m. Vyties Kryžiaus kavalieriai, iš šio krašto valsčių kilę Lietuvos kūrėjai-savanoriai. Iš viso pristatomi 52 Vyties Kryžiaus kavalieriai bei 494 kūrėjai-savanoriai. Šioje knygoje atsispindi ir turtingi Trakų istorijos muziejaus fondai, bylojantys apie Trakų krašto žmonių narsą, išsvermę, pasiaukojimą ir ryžtą kuriant ir ginant Lietuvos

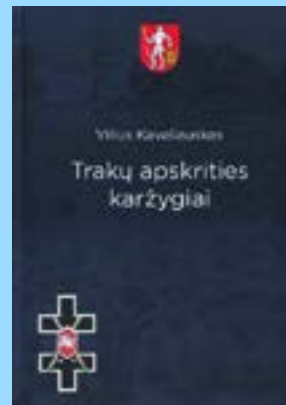
valstybę. Knygon sugulė ir sausą archyvų medžiagą papildančios romantinės istorijos apie narius Tėvynės ginti išėjusius senelius.

► *Vilnius: sp. Standartų spaustuvė, 2018, 284 psl., iliustr. Tiražas 400 egz. ■*

• **Rietavo kraštas ir žmonės. Rietavas Region and its people.** *Fotografijų albumas yra Rietavo kraštiečių klubo leidinys.*

► Lietuvos atkūrimo šimtmečio proga išleista knyga skirta rietaviškiams, miesto svečiams, krašto kultūrinei atminčiai išsaugoti. Rietavo kraštą reprezentuojančiose fotografijose įamžintas kraštovaizdis, architektūros paminklai, žmonės, kuriantys savo krašto kultūros, sporto ir visuomeninį gyvenimą. Į anglų kalbą vertė Judita Gliaberzonaitė.

► *Kaunas: sp. UAB „Didmena“; 2018, 152 psl., iliustr. ■*



• **Dzūkų kultūros žurnalas „Dainava“.** *2018 / 1 (35).*

► Žurnalą leidžia visuomeninė organizacija „Dzūkų kultūros draugė“ ir Alytaus apskrities literatų klubas „Tėkmė“. Žurnalo redaktorė Audronė Jakunskienė. Leidžiamas nuo 2000 m. Leidinyje publikuojami straipsniai apie krašto istoriją, kutūrą, kalbotyros, literatūros, meno ir kt. temoms. Kultūrinis Dzūkijos regiono gyvenimas neįsivaizduojamas be šio krašto muziejų, kurių turininga veikla atsispindi ir žurnalo „Dainava“ puslapiuose.

► *Kaunas: sp. UAB „Kitos spalvos“; 2018, 80 psl., iliustr. Tiražas 1000 egz. ■*

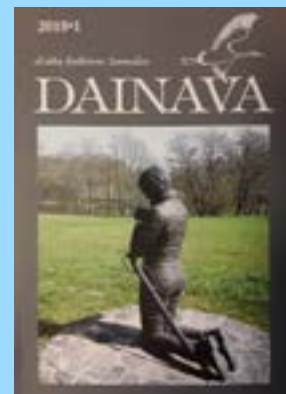


• **Lietuvos meno muziejų prieinamumas.**

► Leidinys yra VŠĮ „Socialiniai meno projektai“ 2017–2018 m. įgyvendinto Lietuvos meno muziejų prieinamumo socialinės atskirties grupių asmenims tyrimo dalis. Tekstų autorės: Ieva Petkutė, dr. Simona Karpavičiūtė, dr. Rita Paqvalén (Suomija). Tyrime dalyvavo įvairių muziejų direktoriai, direktorių pavaduotojai, padalinių vedėjai, viešųjų ryšių specialisto, kuratoriaus, edukatoriaus, gido funkcijas atliekantys, taip pat kasos, rūbinės, salių darbuotojai.

Leidinyje yra skirtas visiems, besidomintiems muziejų prieinamumo didinimo klausimais ir galimybėmis. Tai yra patariamasis dokumentas, galintis pagelbėti tarpkultūrinėje ir tarpsektorinėje aplinkose, kai glaudžiai bendradarbiaujama su neįgalųjų atstovais, nevyriausybinėmis organizacijomis, paslaugų teikėjais ir pilietine visuomene. Turimais duomenimis šis tyrimas yra pirmasis Baltijos šalyse, nagrinėjantis meno muziejų prieinamumo negalią turintiems asmenims temą. Tyrime taikyta įvairių tyrimų metodika, todėl šis darbas prisidės prie tarpsektorinių tyrimų plėtotės Lietuvoje.

► *2019, 85 psl. ■*



edukatoriaus, gido funkcijas at-





/////



/////



/////



/////

/////

Muziejų ir galerijų  
ekspozicijų autoriniai  
projektai

/////

Teminių parodų ir  
specializuotų ekspozicijų  
interaktyvūs media  
sprendimai bei  
įgyvendinimas

/////

Autorinė priežiūra

/////



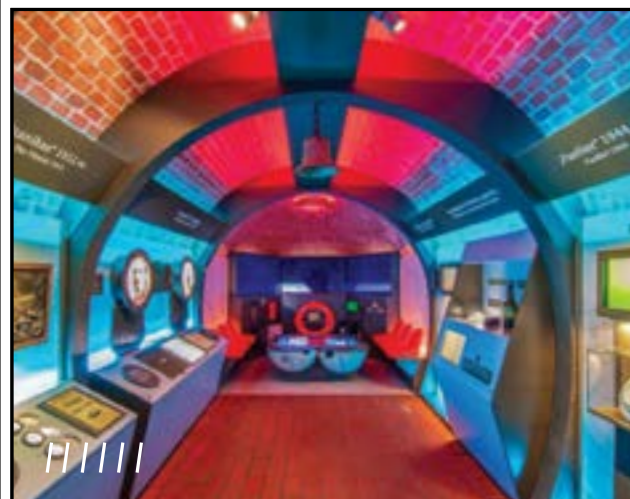
/////



/////

/////

(+370 5) 2132535  
info@ekspobalta.com  
www.ekspobalta.com



/////